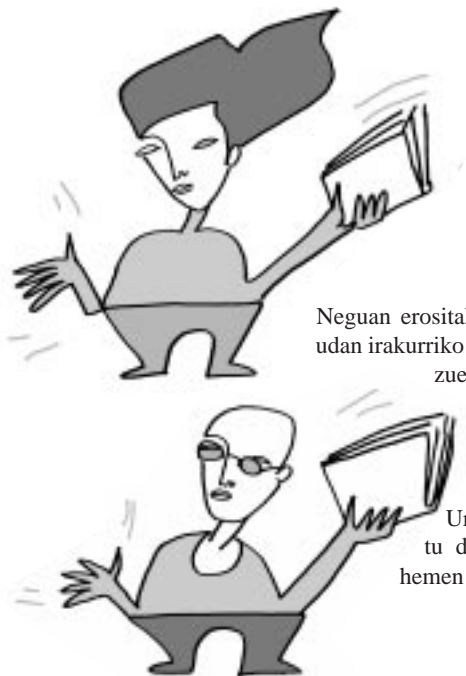

Antonio Álvarez Solís: “Euskal Herriaren bidea, une honetan, ez bairik gabe, subiranotasunerako bidea da, eta arazoa da hori nola gauzatu”

Urteek ematen duten ikuspegi zabal eta sendoa erakutsi digu Antonio Álvarez Solísek berarekin izandako elkarrizketa honetan. Eta hitz egin ere, berez duen jatorrasun eta etorri handia ageri-agerian utzirik hitz egin digu. Zeintzuk izan ziren bere lehendabiziko kezka politikoak? Zer iritzi du globalizazioaz? Eta Euskal Herriaren egoeraz? Eta *Alderdien Lege* berriari buruz? Hori guztia eta gehiago kontatu digu Antonio Álvarez Solísek.

10. or.

BEDERATZI IDAZLE, HAINBAT PROPOSAMEN

Neguan erositako liburuak, astirik ezean, apalategian pilatzen zaizkigu, udan irakurriko ditugulakoan. Bai, lagun: oporrak datozkigu; eta ziur asko zuetariko batzuek oraindik ez zenuten aukeratuko zer liburu eramán hondartzara edo mendira. Buruhauste handirik izan ez dezazuen, idazle batzuk aukeratu ditugu: Pako Aristi, Harkaitz Cano, Paloma Díaz Mas, Miren Agur Meabe, Kirmen Uribe, Toti Martínez de Lezea, Ana Urkiza, Juan Luis Zabala eta Iban Zaldúa. Bakoitzari galde-tu diogu ea zer liburu gomendatzen digun udarako. Hona hemen euren proposamenak. On egin!

13. or.

Eztabaida: Talk show-ak, reality show-ak... Zergatik jartzen gara gauero telebista aurrean programa horiek ikusten?

Programa horiei buruzko iritziak bat datoz: itsusiak direla, zantarrak, adimenaren etsai... Baina, hala ere, asko gara egunero-egunero loaldiari orduak lapurtzen dizkiogunak *talk show*-ak edo *reality show*-ak ikusteko. Telebista kate guztiek dute horrelako saioen bat edo beste programazioan, eta ikusle andana egoten da horiei begira, jendaurrean –lotsagatik-edo– aitortzen ez badu ere. Zer dela-eta, horrenbesteko arrakasta? Hobe adituei galdetu.

20. or.

6

Administrazio idazkiak

Europako Batzordearen eredu berria *curriculum vitae*-a prestatzeko.

16

Gramatika

Bi kontu: *inoiz*, *inor*... baiezko esaldietan; eta gaztelaniazko *eske* lokailuari aurre egiteko gomendioak.

22

Giza baliabideak

Kudeatzeko tresna berria: errendimenduen balorazioa.

Hezkuntza Alemana-
-Erakunde Etikoa...

Haziendako
Adiskideen Erkidego
Ekonomikoa...

Hosteleroen
Abesbatza Etlikoen
Elkargoa...

HAEeko hauek!
Ezin zuten sigla ori-
ginalagorik topatu!?

PAPER
BIRZIKLATUA

Zuzendaritza:
Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (IVAP)

Koordinatzailea:
Joseba Lozano

Diseinua, fotokonposizioa eta inprimatzea: Itxaropena S.A.

Marrakial: Concetta Probanza

Zenbaki honetako lankideak:
Eneka Albizu, Manu Arrasate, Aintzane Arrieta, Jose Manuel Bereziartua, Mikel Barrios, Josune Canales, Estitxu Eizagirre, Ixiar Eizagirre, Luis Elizondo, Estibalitz Ezkerra, Aitor Gorostiza, Felipe Juaristi, Joseba Lozano, Luma, Eneko Oregi, José Luis Padrón, Joxemi Reguero, Josemari Robles, Ixiar Rozas, Iñaki Ugarteburu, Rosa Mari Urrutia, Olatz Villanueva.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkarian argiratutako artikuluak berriro daitezke, bai osorik, bai zatika, baina artikuluak nondik atera diren aipatu behar da beti.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak ez ditu derrigorrez bere egiten artikulu eta kolaborazioetan agertzen diren iritziak.

ADMINISTRAZIOA
EUSKARAZ

ISSN: 1576-5563. **Legeko Gordailua:** BI-1141-93. **Egilea:** Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea Donostia-San Sebastián 1. 01010 VITORIA-GASTEIZ. Tel. 945 01 76 00. /<http://www.ivap.org>

PERTSONAIA

Josune BEREZIARTU, eskalatzailea:

“Arrakasta baino politagoa da egindako bide luzea, ezagutu dituzun parajeak eta jendea, eta haiek irakatsi dizkizuten gauzak”

Nahikoa da solasalditxo bat Josune Bereziarturekin, neska umila eta eskerronekoa dela konturatzeko. Horregatik agian, inolako erreparorik gabe aitortzen du hamaika gauza zor dizkiola eskaladari: bizi-tzari zentzu bat eman izana, bere burua garatu izana, bizipoza, amodioa... 30 urteko lazkaotar honi, mendiak apaltasuna irakatsi dio, eta eskaladan orain arte pentsaezinak ziren marka lortu izan arren, bere hitzei ez darie harrotasun ttanttorik.

Txikitatik al datorkizu eskaladarekiko zaletasuna?

Eskalatzen, berez, 18-19 urterekin hasi nintzen, baina txikitatik nintzen kirolzale eta mendizalea. Natura asko gustatu izan zait beti. Oraindik gogoratzen ditut aitonaekin Txindoki inguruetan egindako txangoak... Beti saiatzen nintzen sokaren baten laguntzarekin haitz edota zuhaitzetara igotzen, ja, ja...! Gero, 18 bat urterekin eskaladari buruzko dokumental bat ikusi nuen telebistan eta hortxe piztu zitzaidan eskalatzeko grina.

Zeintzuk izan ziren zure lehen irakasleak?

Lehena, nire koñata; gero, koadrilako lagunak; eta azkenik, bereziki, nire senarra: Ricardo Otegi. Bera ezagutzea izan da eskaladak egin didan oparirik handienetako bat. Urte hauetan egin dudana bide luzea berari zor diot, neurri handi batean: bion arteko lana izan da, eta bera ni baino gehiago pozten da lortu ditudan markekin.

Zein izan da lorpenik handiena, zure ustetan?

Ez dakit ba... Baina seguraski arlo honetan aitzindariak izan gara, nolabait, Euskal Herrian, eta baita Estatuan ere. Gu hasi ginenean oso maila txikia zegoen, eta kirol eskalada oso ezezaguna zen; orain, berriz, jende asko aritzen da horretan.

Burutik pasa al zaizu inoiz eskalada uztea?

Ezta pentsatu ere! Gauza asko zor dizkiot: eskaldari esker pertsona gisa garatu naiz, eta baita kirolari gisa ere. Jenio bizikoa naiz ni, eta mendiak umiltasuna erakutsi dit. Gainera, nire izaeragatik, behar baino gehiago korritu nahi izaten dut askotan, eta pazientzia lantze-za behartu nau mendiak.

Mementu txarrak ere izango dira ba...

Noski! Eskaladan oso erraza da markak hobetzea hasieran. Oso denbora laburrean bide han-

dia egiten duzu eta nolabaiteko maila lortzen; hurrengo pausoak, aldiz, oso mantso ematen dira, eta gogorra egiten da hori onartzea.

Zuk gainditu duzu, ordea, etapa hori.

Bai, baina kostata... Izan ere, aurrera eta atzera, inon gelditi ezin egonik ibiltzen naiz beti; ordagoa egiten diot neure buruari eta %200 ematea eskatzen diot.

Zein alde dago zuk egiten duzun eskaladaren eta tradizionalaren artean?

Eskalada tradizionalan, sokak, estriboak... laguntza artifizialak erabiltzen dira; hemen, aldiz, zure ahalmena da jokoan dagoena, eta gehiago garatzen zara kirolari moduan. Flexibilitatea, indarra, erresistentzia, teknika... lantze behartua zaude, euren menpe baitago arrakasta.

Jakinminik bai, oraindik ere?

Erabat. Horma niretzat... ez dakit... margolari batentzat oihala txuria bezalako da. Hilabetez aritzen naiz egingo dudanari bueltak ematen. Izan ere, bide batzuek indar gehiago eskatzen dute, beste batzuek teknikoagoak dira... Azkenik, neure burua ondo pres-tatu ondoren, harria tentatzen dut; baina aurretik egindako lana da denbora gehien eskatzen duena.

Azkenean bide berri bat zabaldu izanak ematen duen harrotasuna...

Batzuetan gehiago kostatzen da harriak menderatzea, bestetan gutxiago; eta bakoitzaren egoera psikologikoak asko eragiten du, eskalada gauza sentikorra baita erabat. Dena dela, arrakasta baino politagoa da egindako bide luzea, ezagutu dituzun parajeak eta jendea, eta haiek irakatsi dizkizuten gauzak... Azken batean hori da bihotzean geratzen zaizuna.

Josune Canales
Kazetaria

Las bertsolariak

Joan den hilean 14 urte, J. M. Usandizagak *Las Golondrinas* Madrilen estreinatu zuen. Efemeride hori irratian entzun nuenean, orain dela pare bat urte entzundako perla etorri zitzaidan gogora. Usandizagak ez dauka ezelako kulparik baina bera tokatu zen parean eta nire oroimenak bata bestearekin berreskuratu, besterik ez.

RNE neukan jarrita irratian, musika klasikoa jartzen duen emisora, hain zuzen ere, eta Rafael Llanos izeneko esataria ari zen mikrofonoan. Madrilgo Teatro Realetik lehen aipatutako *Las Golondrinas* kontzertua botatzeko zain zeuden. Soinu arazoak zirela medio, konexioa berandutzen ari zen eta tartea betetzeko Rafael Llanos horrek baziharduen piezaz eta egileaz. Halako batean, hara non entzuten diodan ondorengo hau; erdaraz jarriko dut neuk entzundako moduan gutxi gorabehera:

–“En el País Vasco hay una gran tradición en la transmisión oral de su literatura; esto, cuando menos, le aporta una gran variedad, en parte por las versiones y en parte por los olvidos”.

–“Aún hoy en día existen las bertsolariak: ancianas pordioseras que van cantando de plaza en plaza, pidiendo limosna, piezas, a menudo soeces”.

–“Todo esto queda bien recogido en el libro de Jose Mª Calleja con prólogo de Jon Juaristi...”.

Hau honelaxe joan zen irrati uhinen bidez eta askok, halako programa kultura komentatzen duenak esandakoak izanik, ez zuen ezertxo ere zalantzan jarriko.

Zenbat holako ez ote dugu guk geuk ere irensten?

Itziar

JOXERRA INTERÍNEZ

BEHIN BEHINEKO FUNTZIONARIOA

interinez@mindless.com

Gutunak makinaz idatzi eta, gehienez ere, 15 lerro izango dituzte. Gutunarekin batera, nahitaez, igorlearen izen-abizenak eta NANA adierazi beharko dira. Jasotako gutunak ez dira itzuliko. Toki-arazorik izanez gero, ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak eskubide osoa izango du gutunak laburtuta argitaratzeko. Halaber, ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak bere erantzuna eman ahalko du sail honetan bertan.

Medikuntza eta euskara gaurkotzeko lanak

Euskara ezinbestekoa omen da osasungintzan. Baina, zergatik eta zertarako behar dugu euskara arlo horretan? Edo, beste era batera esanda, zergatik uste dugu ohiko komunikazio esparruetan ez bezalako garrantzia duela euskarak osasungintzan? Gaia aztertzeko orduan kontuan hartu behar dugu osasungintza esparru konplexu eta zabala dela, baina medikuntzaz bakarrik jardungo gara lerro hauetan, eta, bereziki, mediku eta gaixoaren arteko harremanaz.

HIZKUNTZA-GAITASUNAREN GARRANTZIA

Egungo teknotresneria gorabehera, erraza da bi hitzetan esaten medikuaren zeregina zertan den: gaixoa sendatzea, eta sendatzerik ez duenean, gaixoa kontsolatzea. Eta sendatze eta kontsolatze lan horietan, zertarako behar dugu euskara? Edo nor konturatuko da sendatze lanetan ezinbestekoa dela, besteak beste, informazioa jasotzea. *Anamnesia* esaten dio horri medikuntzak eta lan horretan erabakigarria gertatzen da gaixoaren aitortza: mina noiz, non, nolakoa, zein neurritakoa duen adieraztea. Ezinbestekoa du medikuak gaixoaren azalpena zehatz ulertzea, hartatik taxuzko ondorioak aterako badu. Beste horrenbeste gertatuko da medikuak gaixoiari agindua emateko orduan: manta beroa egunean zenbat alditan jarri, zenbat minututara itzali, botikak nola hartu... Hori guztia egiten zuen lehengo mediku euskaldunak, medikuntza erdaraz ikasia izan arren; izan ere, hizkuntza-gaitasuna behar-beharrezkoa dugu lan horretan jarduteko. Aski da irratian hitz egiten duten medikuen jarduna entzutea berehala konturatzeko *benetako* euskaldunak ez duela gaixoeekin euskaraz hitz egiteko arazo handiegirik, ikasketak erdaraz egin arren (Donostia Ospitaleko Zubia mediku jaunaren azalpenak lekuko, Euskadi Irratian). Medikuntza aldatu egin da, ordea, eta gaurko molde berriak ez du antzinakoaren antz handirik. Azken urteetako aldaketarik nabarmenenak bi izan dira: teknifikazioa eta sozializazioa.

Izan ere, gaurko medikuntzaren analisi eta azterbide gero eta sofistikuagoak ulertzeko arazoak ez datoz hizkuntza kodeetik, proba eta teknika horien konplexutasunetik baizik.

Teknikazioaren ondorioz gero eta konplexuagoa dugu komunikazioa, eta beste horrenbeste gertatzen da medikuntzaren sozializazioaren ondorioz. Alde batetik, gero eta onartuagoa du gizarteak gaixoa duen erabakitzeko eskubidea; baina erabakitzeko, medikuaren informazioa jaso eta ulertu egin behar du. Beraz, erdaraz bezala, euskaraz ere urratsak eman beharko ditugu bide horretatik, ez baitirudi aski denik lehengo mediku euskaldun *paternalista* haren informazio murriz eta soila.

HIZTEGIGINTZAREN ETA TESTUGINTZAREN BIDETIK

Corpusa ere prestatu beharko da komunikazio helburu horiek lortzeko. Besteak beste, bi dira landu eta finkatu beharko diren alderdiak: hiztegitzinta eta testugintza. Hiztegian ditugun arazorik handienak hiru eratakoak dira: formalak, semantikoak

eta sintaktikoak. Hiztegi Batua ari da euskara estandarren arazo formalari erantzuten baina euskal gizartea baino poli-kiago doa langintza hori, ezinbestean. Bitartean, osasun zerbitzuak orokortu dira eta egunero hartu behar dira hizkuntza erabakiak. Horretan ari da osasun administrazioa *Administrazio Sanitarioko Hiztegia* eta antzeko lanak osatzen, eta bide horretatik jarraitu beharko du aurrerantzen ere. Hitzen esanahiari eta gorabehera semantikoei begira, bereiztea komeni da hiztegi arrunta eta espezializatua. Lan handia egin da espe-

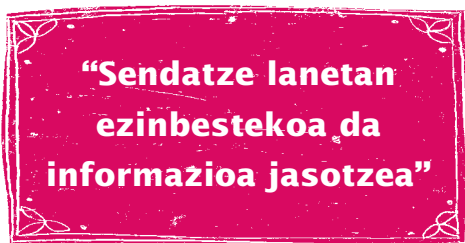
zializatuan; besteak beste, *Gaixotasunen Nazioarteko Sailkapena* lan eskerga euskaratu da, baina hiztegi arruntean ditugu oraindik premiarik handienak. Izan ere, gaixo erdaldu- nak darabilen bezain eroso erabili beharko lituzke euskaldunak ere hainbat kontzeptu, baina ez dirudi erdarazko *“ataque, crisis, agudo, complicación, alteración”* eta beste

hainbat hitzen euskal ordainak erabat finkatu, zabaldu eta onartu direnik: bada lana bide horretatik. Hitzen erabilera dugu, azkenik, arazo iturri: gaitz berriak sortzen direlako (prioiek sorturikoak, esate baterako) edo gaitzak hedatu egin direlako (alergiak ez ziren lehen gaur bezain ezagun edonorentzat), erdaratik datorkigu hiztegi berri zabala, eta hitz horiek, jakina, beren ezaugarri lexiko-semantikoeekin ez ezik, beren murriztapen eta ezaugarri sintaktikoeekin jaso ohi ditugu. Nola esan, orduan, euskaraz *“alérgico a la penicilina, diabetes mellitus no insulinodependiente”* eta halakoak?

Testugintzan ere lan handia egin beharko da, nahiz eta arazo hori ez den, berez, medikuntzako edo euskararena.

Zintzo asko ari da lanean hainbat erakunde, teknikari, itzultzaile, mediku edo administrazioko langile osasungintzako euskara sendotu eta finkatu nahian baina, ikusten denez, bada oraindik zer egin. Eta, agian, giza baliabide horiek erabiltzeko orduan ere har daitezke neurri eragingarriagoak: osasun publikoaren inguruan dabilen itzultzaileen antolamendu, kohesio eta profesionaltasunerako neurriak, esate baterako. Bestalde, ezinbestekoa gertatuko da euskarazko osasungintzaren inguruan ari den hainbat talde biltzea eta gaur baino harreman estuagoan jarduteko bidean jartzea. Eta hainbat dira euskarazko osasungintzaren garapenerako zeresanik izan dezaketanak, alderdi batean edo bestean: Osasun Saila, Osakidetza, OEE, terminografia eta lexikografia elkarteak, komunikabideak... Bilgunea prestatu behar.

Iñaki Ugarteburu
EHUko irakaslea

Curriculum vitae-a

Europako Batzordea aspaldi hasi zen arduratzen norberaren gaitasunak aurkezteko eredu bakarraren premia. Azken urteotan, gero eta jende gehiago mugitzen da Europa osoan, lan berrien bila edo ikasketak amaitzeko; hori dela eta, *curriculum vitae*-a edozeinek egin beharreko dokumentua dugu. Europako Batzordeak, ereduaren artean dauden ezberdintasunak eta nahasketak ikusita, bi gauza eskatu zituen: Europa osoan *curriculum vitae*-a aurkezteko eredu bakarra egiteko, baliagarria eta argia; eta sistema elektronikoa bat curriculum horiek guztiak kudeatzeko. Lan hori EURES sareari (*EUROpean Employment Services*) eman zion.

Honez gain, gomendatu zien Komunitateko herrialdeei eredu berri hori zabaltzeko. Era berean, 2004. urtean ebaluazioa egiteko asmoa du.

Hara bada, hona hemen, Europako Batzordearen eredia. Betetzeko beharrezkoak diren jarraibideak oin-oharretan dituzu.

NORBERAREN DATUAK

Izen-abizenak
Helbidea
Telefona
Fax
Posta elektronikoa
Nazionalitatea
Jaiotze data

Iturbe Aperribai, Marina
San Telmo 11, 3.a, 20750, Zumaia, Euskal Herria
943 111111
943 222222
iturbe@euskalnet.net

1975/05/01

LAN ESPERIENTZIA²

- Noiztik noiz arte
    - Enpresaren izena eta helbidea
    - Enpresa mota edo arloa
  - Izandako lanpostua edo kargua
  - Izandako lan eta ardura garrantzitsuenak
-
- Noiztik noiz arte
    - Enpresaren izena eta helbidea
    - Enpresa mota edo arloa
  - Izandako lanpostua edo kargua
  - Izandako lan eta ardura garrantzitsuenak

1999-2001

Bai Ona Itzulpen Zerbitzuak
Itzulpengintza

Itzultzailea

Ingelesetik euskarara itzulitako dokumentuen arduraduna

1998-1999

Urdaibai argitaletxea

Argitaletxea

Zuzentzailea eta egokitzailea

Haurrentzako testu-liburuak egokitu eta zuzentzea

IKASKETAK ETA PRESTAKUNTZA³

- Noiztik noiz arte
  - Ikasketak non egin diren
  - Zer ikasi den
  - Lortutako titulua
- Noiztik noiz arte
  - Ikasketak non egin diren
  - Zer ikasi den
  - Lortutako titulua
- Noiztik noiz arte
  - Ikasketak non egin diren
  - Zer ikasi den
  - Lortutako titulua
- Noiztik noiz arte
  - Ikasketak non egin diren
  - Zer ikasi den
  - Lortutako titulua

1998-1999

Euskal Herriko Unibertsitatea

Itzulpengintza

Masterra

1993-1998

Euskal Herriko Unibertsitatea

Ingeles Filologia

Lizentziatura

1997-1998

PC Informatika Akademia

TRADOS programa

Gaitasun agiria

1997ko uda

Udako Euskal Unibertsitatea

Euskal dialektologia

Ziurtagiria

.../...

¹ Izen-abizenak eta dokumentuaren izena orri guztietan jarri.

² Ordenatu berrietik zaharreneara eta zehaztu bakoitzean datu guztiak.

³ Ordenatu berrietik zaharreneara eta zehaztu bakoitzean datu guztiak.

Marina Iturbe Aperribai

Curriculum vitae-a

- Noiztik noiz arte
- Ikasketak non egin diren
  - Zer ikasi den
- Lortutako titulua

BESTELAKO GAITASUNAK⁴

Ama hizkuntza	Euskara
Hizkuntzak:	Ingelesa: Oso ondo Ondo Nahikoa
Gaitasun artistikoak:	Iritzi artikulua Euskal Herriko zenbait aldizkaritan Musika, eskulanak...
Harremanetarako gaitasunak	Monitore lanetan aritutakoa txikientzako udako egonaldietan
Antolatze gaitasunak	Nesken saski-baloiko taldearen entrenatzailea herriko ikastolan
Teknika gaitasunak:	Access erabiltzeko gaitasuna Internet sarean ibiltzeko gaitasuna
Gida-baimena	B1
Bestelako gaitasunak,	Hitzaldiak eskoletan: osasuna eta kirolari buruzkoak orain arte aipatu gabekoak

INFORMAZIO OSAGARRIA⁵

ERANSKINAK⁶

1994-1997
Hizkuntza Eskola Ofiziala
Frantsesa
Gaitasun agiria

Euskara

Ingelesa:
Oso ondo
Ondo
Nahikoa

Iritzi artikulua Euskal Herriko zenbait aldizkaritan

Monitore lanetan aritutakoa txikientzako udako egonaldietan
Nesken saski-baloiko taldearen entrenatzailea herriko ikastolan

Access erabiltzeko gaitasuna
Internet sarean ibiltzeko gaitasuna

B1

Hitzaldiak eskoletan: osasuna eta kirolari buruzkoak

Niri buruzko erreferentziak nahi izanez gero, hona hemen nori galdetu:

- *Urdaibai* argitaletzeko zuzendaria: Jose Ignacio Aristi
- *Bai Ona* Itzulpen Zerbitzuak enpresako zuzendaria: Ricardo Gorostiza

Lanean ibili izanaren ziurtagiria
Itzulpengintza masterra
Ingeles Filologia
TRADOS programaren gaitasun agiria
Windows ikastaroari dagokion agiria
Hizkuntza Eskola Ofizialak emandako agiria

Europako Batzordeak emandako ereduak baditu zenbait gauza guretat bitxiak direnak. Esate baterako, *ikasketak eta lan esperientziak* berrienetatik zaharrenetara ordenatzen ditu; ez du ikasketak ofizialik aipatu ere egiten; eta, ikusiko duzunez, garrantzia itzela ematen die *bestelako gaitasunei*, hala nola, harremanetarako gaitasunari, antolatzeakoari...

Gure ustez, askoz ere argiagoa da ikasketak eta ikastaroak elkarrengandik bereiztea, eta ikastaroak arloka banatzea. Hara, curriculumaren zati garrantzitsu honi dagokionez, guk egiten dugun proposamena:

IKASKETAK⁷

• Noiztik noiz arte	1993-1998
• Non egin diren	Euskal Herriko Unibertsitatea
• Zer ikasi den	Ingeles Filologia
• Lortutako titulua	Lizentziatura

⁴ Guk denak jarri ditugu baina zuk aukeratu eta aipatu, nahiz eta titulurik eduki ez, lanpostu horretarako egokiak izan daitezkeen gaitasunak.

⁵ Atal honetan, hartzaileari begira garrantzitsua izan daitekeen informazioa eman: erreferentziak, esaterako.

⁶ Ez dutenez zehazten zer jarri, gure gomendioa da erantsiko dituzun agirien zerrenda egitea.

⁷ Titulaziorik altuena jarri. Bi edo gehiago izanez gero, biak zehaztu.

- Noiztik noiz arte
- Non egin diren
  - Zer ikasi den
- Lortutako titulua

1998-1999
Euskal Herriko Unibertsitatea
Itzulpengintza
Masterra

IKASTAROAK:

Hizkuntzak

- Noiztik noiz arte
- Non egin diren
  - Zer ikasi den
- Lortutako titulua

1994-1997
Hizkuntza Eskola Ofiziala
Frantsesa
Gaitasun agiria

Informatika

- Noiztik noiz arte
- Non egin diren
  - Zer ikasi den
- Lortutako titulua

1997-1998
PC Informatika Akademia
TRADOS programa
Gaitasun agiria

Hizkuntzalaritza

- Noiztik noiz arte
- Non egin diren
  - Zer ikasi den
- Lortutako titulua

1997ko uda
Udako Euskal Unibertsitatea
Euskal dialektologia
Ziurtagiria

Aintzane Arrieta eta Rosa Mari Urrutia
HAEEko Administrazioako Hizkeraren Atala

Mundua on line

PENTSAMENDU UNIBERTSALEKO KLASIKOAK EUSKARAZ

Historiak eman dituen pentsalari onenen obrak euskarara ekartzeko helburuarekin jaino zen orain 11 urte *Klasikoak* egitasmoa. Ehun obra finkatu zituzten, edozein hizkuntzarentzat ezinbestekoak direnak –filosofia, politika eta ezagutzaren gainerako esparruei dagozkien lanak–, eta haiek itzultzeari ekin zioten *Pentsamenduaren Klasikoak* bildumari hasiera emanez. Horietatik 70 itzulita daude gaur egun, eta hurrengo hiru urteetan beste hamabost alek ikusiko dute argia. Modu horretan, Jung, Chomsky, San Agustín edo Hegelek idatziriko obrak gaineratuko zaizkie dagoeneko euskaratuta dauden Humboldt, Tocqueville, Darwin, Durkheim, Descartes edo Kantek egindako horiei.

www.klasikoak.com helbidean bildumari buruzko informazioaz gain, argitaratzearen liburuak eta jada kalean diren testuak kontsultatu daitezke euskaraz, gaztelaniaz eta ingelesez.

Luis Elizondo
luis-elizondo@ivap.es

Sarea

Euskal Kultur Elkargoak *Sarea* izeneko zerbitzu berri bat jarri du Interneten. Zerbitzu honi esker, beste bide bat izango duzu, Nafarroan euskara eta euskal kultura zertan diren jakiteko. Gune horrek hiru atal nagusi ditu: irakaskuntza, administrazioa eta gizartea. Informazioa jasotzeko zenbait elkarteren laguntza dute, baina nahi duenak bidali dezake informazioa, ahalik eta ondoen dokumentatuta, helbide honetara: eke@euskarakultur.org

Helburua komunikaziorako bide iraunkorra izatea denez, *Sarea*-n dagoen informazioa hainbat tokitara bidaliko da: Hizkuntza Gutxien Europako Bulegora eta Euskal Autonomia Erkidegoko, Kataluniako, Galiziako, Valentziako eta Balear Uharteetako gobernuen Hizkuntza Politika Sailak, besteak beste. Hona hemen webgunearen helbidea: www.euskaltur.org

O rdenadoreak erabiltzeko txartela

Eusko Jaurlaritzak *IT Txartela* agiria indarrean jarri du. Agiri honen bidez, edozein herritarrek egiaztatu ahal izango du zer ezagutza duen informazioaren teknologien inguruan. Agiria lortzeko, jakina, azterketa bat gainditu behar duzu, hain zuzen ere, Softwareko Europako Institutuak diseinatutakoa. Azterketak moduluka egingo dira eta hauek dituzu gaur egun egin ditzakezunak: *Internet oinarritzkoa*, *Internet aurreratua*, *Sistema eragileak*, *Testu prozesadoreak*, *Kalkulu orriak*, *Datu baseak* eta *Aurkezpenak*. Proba bakoitzak 70 galdera izango ditu. Non egin daitezkeen? KZ gunetan, Bigarren Hezkuntzako ikastetxeetan, unibertsitateetan eta bestelako prestakuntza zentroetan. Azterketa egiteko ez duzu ezer ordaindu behar.

J ose Antonio Loidi Ikerketa Beka

Irungo Udalak *Jose Antonio Loidi* bekaren hirugarren deialdia egin du dagoeneko. Beka honek elkarri lotutako bi helburu ditu: alde batetik, ikerketa suspertu eta bultzatzea eta, bestetik, euskaraz egindako ikerketa zientifikoak zabaltzea. Hona hemen ikerketa esparruak: antropologia, filologia, toponimia, literatura, osasun publikoa, hidrologia eta botanika. Beka 12 hilabeterako izango da eta bekadunari 9.015 euro emango zaizkio. Beka eskuratu ahal izateko baldintza hauek bete beharko dituzu: goi mailako titulazioa eta EGA agiria edo baliokidea izatea; eta, ikerlanak originala eta argitaratu gabea izatea. Aurkezteko asmorik baldin baduzu, izena emateko epea hauxe duzu: 2002ko irailaren 10etik 27ra arte.

H izkuntz eskubideei buruzko aldizkari digitala

Hizkuntz Eskubideen Behatokiak *Behatokia Newsletter* aldizkari digitala argitaratu du. Aldizkari berri horren helburua euskal herritarren hizkuntza eskubideen egoera zein den aztertzea bada ere, Behatokiaren jardueren berri ere izango duzu bertan. Ingelesez dago idatzita eta posta elektronikoz zabaltzen da. Harpidedun izan nahi baduzu, idatzi helbide honetara: behatokia@behatokia.org. Lau hilean behin jasoko duzu.

G urasoei laguntza emateko ikasmateriala

HABEK ikasmaterial berria sortu du, bi sailetan bilduta: *Gurasoak heziz* eta *Gurasoak lagunduz*. Ikasmaterial berri honek bi helburu bete nahi ditu: gurasoen euskara maila hobetzea eta umeei etxeko lanak egiten laguntzeko tresna lagungarria izatea. Izan ere, guraso euskaldun batzuek, euren euskara maila dela eta, ez dute konfiantza handirik, eta, askotan, oso zail egiten zaie eskolako hizkera akademikoan aritzea. Sail bakoitzak bost ikastunitate ditu, 10-15 ordukoak.

Loro bat errenta aitortpena egiten

Joxemari Martinez de Agurain marinela zen, *Ama Guadalupeko* itsasontzian, Gineako golgotik iritsi berria. Gizon gaztea zen, ile luzea zeramana, sarri eta kiribildua, eta ikusgarria, inondik inora, garaia ez ezik, ia bi metroko gizaki puska izaki, alkandora motzak agerian uzten zituen besoak tatuajez josita baitzituen: animalien buruak denak, lehoi eta tigrearenak ezkerrekoan, eta arrano eta saiarenak eskuinekoan. Beraz, goiz hartan, Ogasun Ordezkaritzako bulegoan errenta aitortpena egitera sartu zenean, galtza urdin maiztuak jantzita eta sorbaldan loro urdin moko okerra zera-mala, bertara bilduta zeudenak, gizon-emakume adintsuak gehienak, denbora nola igaro jakin ez eta bulego publikoetara egun pasa joan ohi direnetakoak, begira-begira geratu zitzaizkion.

Joxemari Martinez de Agurain ez zen harritu jende haren guztiaren begiradak berarentzat zirela ohartutakoan. Alderantziz, besteen arreta eta interesa bereak zirela jakin bezain azkar ezin ezkutatu izan zuen irribarrea erakutsi eta loroarekin hasi zen hizketan.

–Ea, Pello, jolasera, aspertuta zaudek-eta.

Loroa, une horren zain balego bezala, marinelaren sorbaldatik askatu, “jolasera, jolasera” esan, ahots lodiz esan ere, eta hegan hasi zen bulegoko zeru txikian zehar. Zutikako lanpararaino joan zen eta hildakoarena egin zuen, hankaz lanparari eutsirik bere buruari erortzen utziz, erori gabe noski; ordenadore bateraino iritsi zen gero eta pantaila aurrean komedian-tearena egin zuen; gizon burusoil baten buru alargunean pausatu zen azkenik, hegoak zabaldu zituen, ile-ordearen itxura har zezaten.

Denak barrez hasi ziren, barrez lehertzen, bai bisitariak, baita mostradore baten atzean lanean ari ziren gizon-emakume gazte gorbatadunak ere. Jabearen keinu batera, loroa berriro sorbaldan jarri zitzaion, uzkur eta benazko, beti hantxe egon izan balitz bezala.

Loroa geldi geratu zenean, ilarak zertxobait egin zuen aurrea, baina, Joxemari Martinez de Agurainek, nahi zuena lortu ez nonbait, eta loroari esan zion.

–Ea, Pello, kantatzera, aspertuta gaudek-eta.

Pello marinelaren sorbaldatik askatu, “kantatzera, kantatzera” esanez hegan bulego erdian zegoen mahai bateraino joan eta kantatzen hasi zen: “*Maitia, nun zira? Nik etzütit ikhusten, ez berririk jakiten, nurat galdü zira?*”. Eta hain izan zen hunkigarria txoriak jarritako sentimendua, non

“Emateko ateratzen bada, loroa zuretzat; hartzeko bada, itzuliko didazu datorren urtean”

bulegoko burua, Andres Lizardui, atera baitzen berehala jendea kontsolatzera, negarrez ari baitziren batzuk eta hipaka besteak, Joxemari Martinez de Agurain tarteko. Mukizapiak banatu ondoren, marinela eta loroa besotik helduta bere txokora eraman zituen.

–Non ikasi du loroak kantatzen? –galdegin zuen Andres Lizarduik.

–Nik hartutakoan ikasita zegoen. Osaba zena musikari zen Baionan. Harekin hezitakoa da –erantzun zion Joxemari Martinez de Agurainek.

–Zenbat nahi duzu loroagatik? Esan zenbat eta neuk erosiko dizut.

Joxemari Martinez de Agurainek marranta egin zuen ahotsa garbitzeko. Hitz ziurrez, esan behar zuena buruz baleki bezala aritu zen:

–Egin dezagun trukea. Ni banoa Norvegiako kostaldera eta han hotza egiten du galanki. Pellok ez luke luze iraungo.

Andres adi zegoen; ez zekien marinelak egingo zion tratua onartzerik izango ote zuen, nahita ere.

–Begira, nik zuri errenta-aitortpenaren agiria uzten dizut, Pellorekin batera. Emateko ateratzen bada, loroa zuretzat; hartzeko bada, itzuliko didazu datorren urtean berriro hona etorritakoan, diruarekin batera.

Tratua itxi zuten; eskua eman zitoten elkarri Andresek eta Joxemari. Bulegoko atea gainditutakoan, lehen irten ez irten ibilitako malkoak zituen marinelak begietan.

Felipe Juaristi
Idazlea

Antonio ÁLVAREZ SOLÍS

“Euskal herritar modura nahi nuke hil”

Hamaika elkarrizketa osa genezake Antonio Álvarez Solísek gordetzen duen jakinduriarekin. Zientziaz, politikaz, historiaz, ekonomiaz, kulturaz, erlijioaz, biologiaz, teologiaz, filosofiaz, edozer gauza galde diezaiokegu, zenbat dakien zur eta lur aditzeko. Uztailaren 18an, 73 urte beteko dituen honetan, gurera etorri nahi du bizitzera Álvarez Solísek, ezagutu bezainbat maite duen Euskal Herrira.

1929koa zaitugu. Nola gogoratzen duzu haurtzaroa?

Hiru urte ditudala pizten zait oroimena, eta harekin txakur baten irudia ipurdian haginka. Oroitzapen ugari ditut. Horien artean, lehendabiziko oroipen politikoa 1936ko uztailaren 18koa da, zazpi urte bete nituenekoa. Zaragoza eta Asturias lotzen zituen trenean ginen gure gurasoen lagun batzuen semea eta biok, leihatilatik begira Venta de Bañoeko geltoki nasara. Denbora tarte luzea ematen zuen han trenak, geldirik, bide gurutzea zela eta. Orduan, bozgorailuetatik deia: “¡Compañeros! ¡Mañana, a la huelga general de ferrocarriles contra el levantamiento faccioso en África!”, hitzez hitz datorkit, oraindik, oroitzapen hura. Bada bigarren bat, oraingo hau lazgarria; ordurako Nazionalak gurean, kapilau militarrek Jauna hartu aurreko aitortzarena. Bederatzi urte betetzeke nituen eta bonbardaketen kontrako gure haur babeslekua zela eta, haren galderen ulergaitza datorkit burura: ea elkarrekin lo egiten ote genuen, ea mutilak mutilekin eta nola, ea mutilak neskekin eta jantzirik ala biluzik, eta nire izerdia eta ahots haren garraztasuna oso ondo gogoratzen ditu.

Ez dut ikusten, hala ere, zu bezalako haurra, garai-ko garraztasun horri aurre egin gabe.

Egia. Apartekoa da garai hark nire bizitzan hartzen duen lekua, Chumy Chumezek, orain, *Los niños de la guerra* liburuan ezin hobeto adierazi duena. Amonaren etxean eman nuen gerra denbora, errepublikanoen bandoan. Gizonezkoak desgertuak: batzuk frontean, besteak batek daki non... guk geuk gobernatu behar izan genituen geure burua, libre oso, baina diziplina handiz. Pentsa, zortzi urterekin mobilizatu ninduten, Ipar Gudaroste Intendentzia 4. taldera, okin-laguntzaille. Astero 14 pezeta, ezertarako ez; erabilerarik ez baitzuen txanpon hark, ez bazen soviet barkuren batek, itsas blokeoa burlatu eta gero, ekarritako kakahueteak edo botak erosteko. Aroztegi batean ere aritu nintzen lanean eta bertan ikasi nuen egurra maitatzen.

Ez zineten, hortaz, asko jolastuko, ezta?

Ez pentsa. Miereseke meatzarien eta langileen etxebizitzak zeuden gure etxe pare-parean; merkeak, baina ederrak ziren; nire lagunak etxe haietan bizi ziren. Lorategian edo herriko ibaian jolasten ginen, borrokan, elkarri harrika... orduko haurrek genuen indarkeria xarmangarriaz betiere: elkarri astindu tartetxo batez, ondoren musu eman, eta besotik helduta amonaren etxera txokolate-ontza baten bila, denon artean jateko. Gizarteratzen zaituen jolas modua zen hura, oraingoak ez bezalakoa; gaur egun haurrek telebistari begira ikasten dute japoniar zein extralurtar jende andanak garbitzen.

Lehendabiziko kezka politikoak ere ordukoak izango dituzu.

Arestian aipatutako apaizaren istorioaren ostean, gogoratzen dut hiruzpalau urte eman nituela eskapularioa soinean. Irakurtzera eman zizkidaten Budapesteko artzapezpiku makur haren liburuak, non esaten zitzaigun: “Garbia izandako haurra, prostituzio etxera abiatu ikasle denboran, han estropezu egin, burua okertu eta betiko galdu zen.

Beste bat, bihurri xamarra izandakoa, Ama Birginari egunero otoitz egiten hasi, zubitik behera erori, ‘Ama salba nazazu!’ esan eta salbatu zen”. Eta hala genbiltzan pekatu mortalak jota hiltzeko beldurrez; eskapulario bi izan nituen, egunero atondu eta plantxatzen nituenak, baina 14-15 urterekin, “kitto!” esan nion neure buruari, “aski da”, eta aita-aren eraginez hasi nintzaion sozial-demokraziari hurbiltzen, nire burua komunista-kristau-errepublikano-federal-nazionalistatzat dudane honetara arte. Lehen hala esaten zen, hots, komunista dela bat 20 urterekin, 25ekin sozialista, 32rekin sozial-demokrata, 40rekin liberala eta 60 urterekin, gure aitak zioen bezala, maoista gaztea. Kontrako bidetik egin dut nik ibilaldia.

Ibilaldi luze askoa. Idazlea, *La Vanguardia* edota *Interviú* aldizkarietan zuzendaria, politikaria... Zer nolako fitxa duzu? Eta ez dut esan nahi polizia fitxa...

Gauza da, polizia fitxa ere banuela, gerora polizia batek esanda. Hitzez hitz adierazten zuen, “Intelectual liberal de izquierda”.

das. Peligroso”. Ederra! Begira, ez nuen inolako alderditan izenik eman, *Comisiones Obreras*-eko garaiko idazkariak nitaz galdetu zuen arte, PCCa (Kataluñako Alderdi Komunista) sortu berri zutelako. Han eman nuen izena, eta karneta aurten berritu dut. Sartu eta berehala aukeratu ninduten 1982 eta 1986ko hausten-kundetarako senatari hautagaia izateko. Lana egin nuen barra-barra, Soviet Batasunera bidaiatu nuen etengabe. Bereziki gogoan ditut HASIkoekin izandako elkarriketak, Txomin Ziluaga batekin-eta... Hark ere gogoratzea espero dut. Aurretik ere, izanda nintzen *La Vanguardia* aldizkarian, “La vanguardia roja” esaten zioten. Eta 76an José Ilariok sortutako *Interviú* aldizkarian ere ibili nintzen zuzendari, bi urtetan. Orduantxe urdinu zitzaidan ilea; hala ere, zortea izan nuen ze Vázquez Montalbán eta Emilio Romero izan nituen lankide. Garai hartan bertan idatzi nuen lehenengoz Konstituzioari buruz. Konstituzioaren aurre azterketa egiten ari ziren eta orduan idatzi nuen nik Konstituzioa euskal arazoari konponbiderik eskaini gabe sortuz gero, Euskadiren kontrako bortxa ariketa gisa jaioko zela. Eta ikusi.

Atzera begira ederrean gaudela, zergatik uste duzu memoria ez dela batere aipatzen?

Munduaren itxuraketa lineala aldarrikatzen den honetan, memoria da manipulazio gehien jasan duena. Manipulatuta dago, errotik bertatik garbitzeko. Izan ere, modernitaterako bide horretan, akabatu beharreko lehenengo gauza memoria da: gizaki memoriaduna gizaki askea baita. Erreparatu, adibidez, migrazio egoerari: Erromako historia aztertuz gero, gaur egungo egoera berdin-berdina dela ikusiko dugu: “barbaroek” “inperioan” sartzen zirenean ere, *ogia eta zirkua* eskaintzen zitzaizkien. Horregatik da gure ardura iragana bizi-bizirik berreskuratzea. Gazte batek esaten badit gaur “ez niri Francori buruz aritu, orduan jaioko gabea nintzen eta...”. Eta? Ez nintzen ni ere Bisigodoen garaian, baina memoria galtzen bada, denak balio du edo ezerk ere ez du balio. Kontuz. Gure munduan gaixotasuna, pobrezia eta zahartzarora, “sistemaren hiru akatsak” dira. Eta horrelako gizartean, ez da komeni gazteak memoria historikorik izatea. Memoria gabeziak dakar hizkuntzak gaur egun hartu duen balio-gabetasuna: “indarkeriarik ez –esaten digute–, beti hitza bitartekari”; ados ni ere, baina ez dezatela orduan hitza indargabetu.

Zer diozu Herrien Autodeterminazio eskubideaz?

Ba, euskaldunen %51k –ustez %70a baino gehiago ere badira– herri bat osatu nahi baldin badu eta Madrilen esaten badute autodeterminazioa demokratikoki zaindu daitekeela, nire galdera da: “Onartuko zenukete, beraz, hautatutakoa, ezta? Baina Madrilek erantzuten du: “Beno, Espainiako izaera kontuan hartu behar da, Konstituzioak ez du horrelakorik onartzen...”. Ez iezadazu niri horrelakorik esan, kontxo!, ze harako *Ford* lehen autoaren sortzailearen zinismoa datorkit burura, guztiz barregarria zen haren leloa: “*Ford* etxeko edozein bezerok du autoentzat gustuko duen kolorea aukeratzeko eskubidea, baldin eta kolore hori beltza bada”. Adibide hori gogoan, ez ote dute indarkeria sortzen, hain zuzen ere, hitza indargabetzen duten horiek? Ezin dugu ahaztu, hasieran hitza izan zela, eta ezin dugu ahaztu, era berean, hitzak sortzailea izateari uzten badio, haragia baino ez zaigula geratzen

elkar joka aritzeko. Horretara zetorren euskal apezpikuen azken pastoralara, non argi esaten den: “bai, indarkeria dago, nabaria, eta guk argi eta garbi gaitzesten dugu, baina indarkeria horretatik haratago dago euskal arazoaren benetako muina. Horra hor zergatik den memoria ezinbestekoa.

Erantzunari tira eginez, zer esan nahi duzu: ETA ez dela konponbiderako eragozpena?

Erne! 358 euskal apaizek sinatutako eskutitzak zioen bezala, noren esku dago globalizazioa bezalako estatu egitura zaharkituak desagetea? Bada, Euskal Herria bezalako herri demografiko-ki txiki, baina modernitatez, industriaz, kulturaz, pentsakeraz handi direnen esku. Horrela, Euskadiri suertatu zaio bide-erakusle izatearen ardura, eta trumoi hotsak jaso ditu ordainean. Ez, arazoa ez da ETA, arazoa beste bat da. Madrilen gertatzen da Dorre Bikietan edo Pearl Harbourren gertatu zena: jarri zituzten lau itsasontzi japoniarrek hondoratzeko eta Rooseveltek esan ahal izateko gero: “Gure kontra ari dira; amerikarrok, senideok, goazen gerrara”; eta amerikarrek, noski, “biba gerra”. Halaxe gaude. Horregatik da Euskal Herria mundu berriaren aitzindaria; baina Estatuaren Europar, “eskandalua” da hori, “eskandalo morala”.

Eta Alderdien Lege berriari zer deritzozu?

Hitz egiteko moduak berak salatzen du edukia. Ezmoraltasunaren goia jotzen du lege horrek. Inkisizio garaietan bezala: etorriko da gero epaileen epaia, baina nik, badaezpada ere, Bautistaren burua

ekartzen dizuet plater gainean. *Batasuna* legez kanpo uzten badute –ziur naiz hala izango dela–, ez dituzte legez kanpo utziko bakarrik 250 edota 350 mila euskaldun; kanpoan utziko gaituzte gertuko pentsakera dugun guztiok ere. Pentsamendu kastrazioa dator. Izan ere, norbaitek galdetuko balit, ea subiranotasuna eskatze unean ETako kideekin bat egiten ote dudan, bada, nik, baietz erantzungo nioke, bat natorrela euskal kulturak, hizkuntzak, izaerak berez dakarren eskubide horrekin; baina galdetutakoari erantzen badio: “Aizu, etzazu orduan tirorik egin”. “Ez, nik ez dut tirorik egiten” erantzun beharko. Nik ez dut indarkeriaren kontra nagoela zin egin beharrik, nik nirea den jarrera baitut; legearen kontra ari naizela uste baduzue, epaitu ni, baina kontuz, ez etorri gero niri aurretik erabakitako legeekin, ezmorala baita moraliki prebarikatzea, delitua asmatzea, nire jarrera delituzko ekintza dela esan ahal izateko.

ekartzen dizuet plater gainean. *Batasuna* legez kanpo uzten badute –ziur naiz hala izango dela–, ez dituzte legez kanpo utziko bakarrik 250 edota 350 mila euskaldun; kanpoan utziko gaituzte gertuko pentsakera dugun guztiok ere. Pentsamendu kastrazioa dator. Izan ere, norbaitek galdetuko balit, ea subiranotasuna eskatze unean ETako kideekin bat egiten ote dudan, bada, nik, baietz erantzungo nioke, bat natorrela euskal kulturak, hizkuntzak, izaerak berez dakarren eskubide horrekin; baina galdetutakoari erantzen badio: “Aizu, etzazu orduan tirorik egin”. “Ez, nik ez dut tirorik egiten” erantzun beharko. Nik ez dut indarkeriaren kontra nagoela zin egin beharrik, nik nirea den jarrera baitut; legearen kontra ari naizela uste baduzue, epaitu ni, baina kontuz, ez etorri gero niri aurretik erabakitako legeekin, ezmorala baita moraliki prebarikatzea, delitua asmatzea, nire jarrera delituzko ekintza dela esan ahal izateko.

Beraz, zein da, zure ustez, bidea?

Gauza bat daukat oso argi: ez duela inork Aznarrek baino gehiago egin Euskal Herriko independentziaren alde. Nik ez dut dagoeneko atzera biderik ikusten. Madrilen ez diote bere buruari galdetu behar euskaldunek zein katalanek zer demontre nahi ote duten, hori euskaldunek galdetu behar diote beren buruari, eta Madrilen, berriz, pentsa dezatela eurek zer egin: zer harreman izan, zer partekatu... Euskal Herriaren bidea, une honetan, ezbaierik gabe, subirotasunerako bidea da, eta arazoa da horri nola eman irtenbidea, nola garatu eta nola gauzatu. Nik behintzat, euskal herritar modura nahi nuke hil.

José Luis Padrón
Idazlea

Ahantzura

Berriro elkar topo egin zuten aldi hartan, kasualitate hutsa zela pentsatzeari utzi behar izan zion; derrigorez, Peiok astebete baitzeraman emakume beltzaran hura auzoko izkina eta bazter guztietan ikusten. Kontua galdua zuela aitortu beharra zuen, baina zortzi edo hamar aldiz izango ziren, guztira.

Udaletxeko liburutegian lehenengoz ikusi zuenean ez zuen deus susmatu. Goizeroko ibilalditxoak, liburutegiko sarrean zegoen makinara eramaten zuen, ordu berean. Betiko jendea ikusten zuen normalean, eguneroko aurpegi berdinak; besteetan, ordea, aurpegi desberdinekin egiten zuen topo, berriak, hain desberdinak, gero memorian nahasten zitzaizkionean berdintsuak iruditzen zitzaizkiola.

Goiz hartan, ordea, emakume batek zuzenean so egiten ziola sumatu zuen. Beltzarana zen, eta beltzez jantzita zihoan, goitik behera. Soinean zeraman arropari errepa-soa egin zion Peiok berehala, atakaren bat edo zuloren bat zuen jakiteko; baina ez, ez zuen besteen artean nabarmen egiten zuen ezer. Emakumeak, hala ere, Peiori begira jarraitzen zuen, zuzen-zuzenean, inongo lotsarik gabe. Peiok kafea trago batez edan, eta liburutegia uztea erabaki zuen arte.

Askoz okerragoak izan ziren, alabaina, bigarren, hirugarren eta laugarren aldiak. Ia estropezu egin zuen emakumearekin haietako batean, zebraidetik espaloira igarotzerakoan; eta orduan bai begiratu zuela zuzenean, Peio begiradarekin biluztu nahi zuela zirudien. Hurrengoan kontua galdu egin zuen, ez zen gai esateko topo non edo noiz egin zuten.

Egia esan, Peio ohituta zegoen antzeko gauzetara; nolabait esateko, azalpenik ez zuten gauzak gertatu ohi zitzaizkion; edo hori uste zuen behintzat, askotan nahiago izaten baitzuen gertakizunak bere horretan uztea.

Gurutzatu ziren zortzigarren edo hamargarren aldian, ordea, beltzaranak espiatu egiten zuela susmatu zuen. Zinearen ilaran izan zen. Ia arnasarik gabe geratu zen beltzarana ilaran jarri zela ikusi zuenean; beltzez jantzita zihoan, aurreko zortzi edo hamar alditan bezala, hain zurbila zuri beltzean margotua zirudiela. Bistan zen dena kasualitate hutsetik harago zegoela; azalpenik ez duten gauzekin, akaso.

Peiok sarrera atera zuen. *Ahantzura* ikustera zihoan, Frantziar modako zegoen filma. Sarrera atera ondoren, leihatilaren alboan zeuden filmari buruzko erresenak irakurtzen ari zelako imintzioa egin zuen; jakina, emakumeak aukera-

tu zuen filma jakiteko asmoz. Eta izoztuta geratu zen Peio: beltzez jantzitako emakumeak *Ahantzura* ikusteko eskatu zuen sarrera.

Baina kontua ez zen ilaran amaitu. Filma hasteko ordu erdi luze geratzen zenez, Peiok kafesne bat hartzea erabaki zuen. Nahikoa izan zen barrara gerturatu, eta *kafesne bat mesedez*, esatea, haren alboan esaldi hura bera entzuteko, *beste kafesne bat, mesedez*; ahotsa, jakina, emakumearena zen.

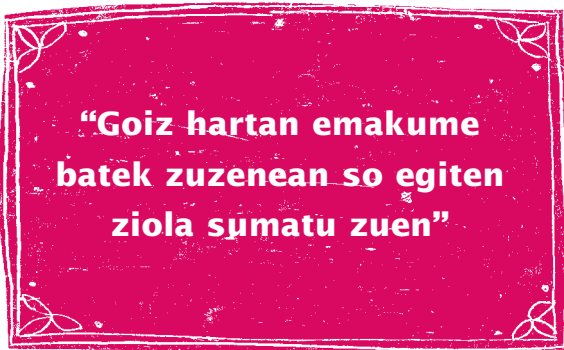
Gertatzen ari zitzaion guztia gauza arruntetik at zegoen, zalan-tzarik gabe, eta ezin zuen kontua bere horretan utzi. Emakume harekin hitz egin behar zuen, zerbait esan behar zion. Horrek ez zuen esan nahi emakume harekin maitemindu zenik, ezta gutxiago ere; handiegia geratzen zitzaion Peiori maitasun

hitza, baina hogeita hamabost urte zituen, egin berriak, eta ezin zuen dardarka hasi emakume bat gerturatzen zitzaionean, hogeitazentimetroko distantzia zuhurra gainditzen zuenean.

Kaixo, zer moduz?, edo antzeko zerbaitekin has zitekeen; ez, hori ez, gidoi kaskarretan bakarrik esaten ziren horrelakoak. *Ikasten ari al zara, zertan egiten duzu lana?*, okerragoa zatekeen, zirudiena baino gazteagoztat edo zaharragoztat jotzen zutela pentsa zezakeelako emakumeak.

Zineaz hitz egingo zion, hori zen bai: zineaz zekien guztia zerbaitetarako erabiliko zuen, behingoz. Zenbatetan esan ote izango zion amak hobe zuela pantailaren aurrean egon orde neskekin ateratzea; amari denbora ez zuela alperrik galdu erakusteko unea iritsi zitzaion, bai. *Ze filma ikusi behar duzu? Benetan? Ni ere Ahantzura ikustera noa, oso ona dela esan du Cerezok, esango zion, Cerezo, zine-kritikaria? Jakina ezagutzen dudala, beti irakurtzen diot*, esango zuen emakumeak. Horrekin emana izango zuen lehenengo urratsa.

Erabakior gerturatu zen, beraz, emakumearengana. Harengandik hogeitazentimetroetara zegoenean, atzera egitekotan egon zen, beranduegi zen, ordea: beltzaranaren begirada gainean zuen. *Emango al didazu hautsontzia, mesedez?* Egina zegoen, hainbeste beldurtzen zuten hogeitazentimetroen muga gainditua zuen. Jada ez zuen atzera egiterik. Emakume beltzaranak ongi baino hobeto zekien Peiok ez zuela erretzen. Baina hori ere azalpenik ez duten gauzen multzoan zegoen. Ahantzuran, akaso.

**“Goiz hartan emakume
batek zuzenean so egiten
ziola sumatu zuen”**

Bederatzi idazle, hainbat proposamen

Oporrak datozela-eta irakurtzeko urtaro aproposa da uda. Dena den, oraindik liburuak aukeratu barik dituzten horientzat, hona hemen bederatzi idazlek gomendaturiko irakurketak.

Pako Aristi

***El caminante,*
Herman Hesse**

Liburu hau Bruguera argitaratu zuen aspaldi, baina argitaletxea itxi ondoren, deskatalogatua zegoen. Hiltzerik merezi ez zuen liburu zela konturatu norbait, eta berriki *Integral* aldizkariaren argitaletxeak kaleratu du, oso itxura ederrean gainera.

Herman Hesse Alemanian jaio zen, urterik gehienak Suitzan bizi izan bazituen ere. Nobel saria irabazi zuen. Hiru osagai daude liburu honetan: prosa, poesia eta margoak. Hessek 1918an idatzi zuen, eta bertan dagoen haria bidaia bat da: idazleak Suitzatik Italiara Alpe mendietan zehar oinez egin zuena. Bidaian ikusi, sentitu eta pentsatu zuena jaso zuen Hessek prosa eta poesien bitartez. Eta gainera, akuarelak eraman zituen, paisaiaren alderdirik txikiak eta hunkigarrienak margotzeko. Denak daude liburuan.

Liburu laburra da, baina gozoa, sentikorra, sentibera, bizitzarekin (baita nahigabe eta guzti ere) ondo sentiarazten zaituena.

Harkaitz Cano

***Odolbildua,*
Josu Landa**

Beltza, eta *epokakoa*, erran behar genuke. Nobela bat 50.eko hamarkadan kokatzea erraza izan liteke, *girotzea* eta sinesgarri egitea ordea ez hainbeste, eta are gutxiago, garai horri buruz emandako emaitzen euskarazko aurrekari literarioak urriak direla ikusita. Urteetan atzera egin ahala, erromatarren filmetan eskumuturreko erlojuak agertzen diren era berean agertu ohi dira pasatako garaietako istorioetan idazleak behar adina arreta jarri ez izanaren ondorioz sortu anakronismoak. Liburu honetan ez darimate eskumuturreko erlojurik erromatarrek: eszenatokiak oharkabean pasatzen zaizkio irakurleari, ongi egindako lanaren seinale. Horixe da liburu honen lorpenetako bat, baina ez bakarra. Ongi neurtu eta dosifikatzen da ematen den informazio apurra, zine beltz amerikarraren erritmoetara ongi plegatzen den intriga harilkatuz, boxeoaren azpimunduari buruzko pasarte ederrak ere tartekatuz eta legearen beste aldean dabilzan protagonisten arteko tentsio eta arrisku egoerei nahiz haien arteko mesfidantzari etekina atereaz.

Paloma Díaz Más

Uda honetan irakurtzeko, nik bi nobela gomendatuko nituzke. Bata, urteko nobedaderik handiena da: *Soldados de Salamina*, Javier Cercas idazlearena. Cercas Gironako Unibertsitateko irakasle gazte bat da: aurretik beste libururen bat ere argitaratu zuen, baina liburu labur honek egin du ospetsu; oso modu bikainean dago idatzita eta ederto batzen ditu fikzioa eta errealitatea. Espainiako Gerra Zibileko azken egunetan jazotako gertakizun bat du abiapuntu (Rafael Sánchez Mazas falangista fusilatzeo ahalegin antzua), eta, gizakiak berezko dituen kontraesanak sakon hausnartzen ditu. Amaiera, malenkoniaz, samurtasunez eta esperantzaz jantzi du.

Beste nobela oraintsu Kritika Saria jaso duena da: *Romanticismo*; Manuel Longaresena da. Hau ere, joan berri den iraganari buruzko hausnarketa da. Baina oraingoan Espainiako burgesia-mota jakin batez ari da, hain zuzen ere, Franco hiltzen denetik sozialistak gobernura iritsi arteko burgesiaz. Nobela honek erritmo ederra eta primerako jenio txarra ditu. Bertan, ederto batean nahasten dira pasarte sarkastiko eta barregarriak eta pertsonaiekiko errukia erakusten dutenak.

Miren Agur Meabe

Normalean, bi edo hiru liburu irakurtzen ditutaldi berean. Batetik bestera saltoka ibiltzen naiz, momentuaren arabera, honako edo halakoa hartuko baitut gusturago. Ondokoak dira azkenaldi honetan irakurritakoen artean, aipatu barik utzi ezineko batzuk:

–*Bazterrekoak* (Susa, 2001). Xabier Aldairen perla-ipuina. Distiratsuenak *Ehiztariak*, *Ortziak*, *Jostailuak* eta *Aizue!* Idazmolde landu eta kadentzia berezikoaz egiten du gizakion krudeltasunaren eta miserien ispilu-lana.

–*Bitartean heldu eskutik* (Susa, 2001). Kirmen Uriberen poemategia. Irudi zirraragarriak, kontaera itxurako eszenak, geureak ere badiren edo izan daitezkeen hausnarketak eta bizikizunak. Bihotza elikatzen duten poemak.

–*La ruina* (Bassarai, 2000). Egilea, Beppe Fenoglio. Baserri batera morroi saldutako gazte baten bizitzaren kronika gordin, lurrari ezinbestean loturikoen lanaren, sufrimendu isilaren eta eroapenaren historia. Landa-eremuko Italiaren erretratua, errealismoz eta soiltasunez egin.

–*The Bell Jar*. Sylvia Plath-en nobela autobiografikoa. Errebelde baten borroka gizartearen mugarretatik eta eromenaren saretik ihes egiteko. Depresioa, suizidioaren itzala eta bizitzarekiko ironia lazarria.

–*Historias de mujeres* (Alfaguara, 1995). Rosa Monterok taxuturiko soslai biografiko laburren bilduma. Emakume berezien deskripzioak (George Sand, Frida Kahlo, Brönte ahizpak...), prosa indartsuaz eta lirismo-bristadaz josia. Irakurgai mamitsu bezain atsegina.

Kirmen Uribe

Un sendero nuevo a la cascada.
Últimos poemas.
Raymond Carver

Raymond Carver Estatu Batuetako idazle garrantzitsuenetakoa izan da XX. mendearen azken aldera. Bizitza latza izan zuen. Alkoholak gehiago eginda, bizimodu erraria izan zuen hainbat urtetan. Lanbidez lanbide ibili zen, hiriz hiri, maitalez maitale.

Bere bizitzako azken hamar urteetan aitzitik, edateari utzi eta idazteari ekin zion. Berehala hartu zuen ospea. Narrazioak idaztearren egin zen batez ere famako.

Carverren narrazioetan Estatu Batuetako langile klasearen bizi-modua agertzen da, harremanetarako dituzten zailtasunak, bakardadea, galtzaileen kontakizunak beti ere. Ez da narrazioetan gauza handirik gertatzen, jendearen bizitzako egunak dira, egun solteak baina bizitza oso bat argitzen dutenak. Irakurleak, pertsonaia horietxen egun baten berri izanda, badaki haien bizitza osoan zer gertatuko zaien edo, hobeto esan, zer ez zaien gertatuko. Izan ere, Carverren narrazioetan ez da ezer ikusgarrikerik gertatzen, jende xehearen bizitzan gertatzen ez den bezala. Hala ere, giroak harrapatu egiten zaitu, beti dago misterioaren bat atzealdean.

Ez ditut, hala ere, Carverren narrazioak aholkatu nahi, poema-liburuak baino. Kritikok ez dute Carverren poesian hainbeste arreta jartzen, bigarren mailako dela diote. Hala ere, Carverrek berak lehen mailakotzat zuen poesia. Medikuek hiltzeko hilabete gutxi batzuk geratzen zaizkiola esan ziotenean, azken liburua zein egingo eta poema-liburua egitea erabaki zuen, editore eta kritikoen presioei muzin eginez. Horien ustez, narrazio-liburua burutu behar zuen. Eta azken ahalegin horren fruitua da *A new path to the waterfall* hauxe. Badu Carverrek gaztelaniara itzulia beste liburu bat, *Bajo una luz marina* izenekoa. Alabaina, helduago irizten diogu azken liburuari, indartsuago, bereago. Idatzi zuen azken poema, hauxe:

*Eta lortu al zenuen azkenik
bizitzan nahi zenuena?*

Bai, lortu nuen.

Eta zer zen nahi zenuena?

*Maitatua izatea, lurrean
maite izan nauela sentitzea.*

Geuk ere maite dugu Raymond Carver eta horrexegatik aholku xume hau.

Toti Martínez de Lezea

HAEEko lagunek udarako irakurketaren bat gomendatzeko eskatu didate. Lan zail samarra da hori, eta oraindik gehiago, hainbeste liburu gomendagarri eta erakargarri egonda. Denetik pixka bat das-tatu eta gero, “nobela historikoa” gomendatzea pentsatu dut, bertan

literatura aurki daiteke, ondo idatzita badago; Historia ere bai, datuak fidagarriak badira; eta nobela, fikzioak Historia gailendu eta intriga, maitasuna, gorrotoa, abenturak eta imajinazioa badaude. Hori dela eta, nire ustez, genero literario oso-oso da, guztiz atsegingarria. Nobela bat aukeratzekotan, Franz Baer-en *El puente de Alcántara* hartuko nuke, 700 orrialde dituen istorio liluragarria. 1064an hasita, hiru pertsonaiaren bizitza kontatzen du; eta narrazioak aurrera joan ahala bizitza horiek nahastu egiten dira. Garai hartan penintsula erresumatan banatuta zegoen eta nobela honetan orduko bizimodua, ondasunak, borrokak eta gizarteak ageri dira. Astia izanez gero, Alejandro Dumasen *La reina Margot* ere gomendatuko nuke: 1572ko abuztuaren 24an, San Bartolome egunean, hugonoteak erahil zituzten Frantzian, eta nobelak deskribatzen ditu gortean aurreko egunetan gertatutakoak. Baten batek filma ikusia badu, lasai; izan ere, pelikulak ez du inolako antzik liburuarekin.

Ana Urkiza

Kresala, Txomin Agirre

Ohiko eleberrigintzaren zurtoin den T. Agirrearen obra hau bikaintzat daukat arrazoi askorengatik: batetik, hain bizkor eta ia-ia atzera ere begiratu gabe bizi garen garaiotan, aipatu bezalako obra baten irakurketak, beste bizi-denbora eta bizi-espazio batzuetara bideratzen gaituztelako.

Obra honek, gainera, ondo deskribatzea hain erraza ez den itsasertzera garamatza, kresal usainaz eta olatuen hotsaz gozatzera. Bigarrenik, *Kresala* koadro bat iruditzen zaidalako. T. Agirrearen obra koloretsua da, koloretan deskriba litekeena, bai lekuen deskribapenari, bai eguraldiari, zein pertsonaien barne egoerari dagokionean. Idazle-pintorea izaki, Agirrearen estiloa inpresionista da, pintzelada gutxiarekin, lortu nahi dituen inpresioak eta sententzioak sentiaraztera bideratzen baikaitu. Arrazoietan azkena, erabilitako hizkera edo idazkera da. Garbizalekeriak kutsatutako garai batean idatzitako eleberri honetan, Ondarroako herri hizkeraren erakustoki bitxi bilakatzen du liburua.

Arnas berri bat hartzeko balio duen eleberria da *Kresala*: herrikoia, lanaren indarra eta arrantzale bizitzaren garratzasuna kresal usaiarekin uztartzen duena, bizia, garratza eta koloretsua aldi berean.

Juan Luis Zabala

**Euri kontuak,
Jose Luis Otamendi**

Espanturik gabeko prosa xume eta gertukoa da Jose Luis Otamendiren *Euri kontuak* liburukoa, baina indar, zehaztasun eta distira ikaragarrikoa. Eta halakoxeak dira liburua osatzen duten 20 ipuinetako istorioak ere, sukaldeko mahai gainetik jasotzen ditugun otapurak bezalakoak: beren xumean, bizitza oso bat laburbiltzeko gauza, geure

begiratuak horretarako indarra emanez gero. Indar horixe ematen die, bete-betean, Otamendiren begiratuak liburuko ipuinetan ageri diren elementu guztiei.

Aurreiritzirik gabeko biluztasun bat igartzen da, sentitzen da, liburu osoaren tonuan, erritmo pausatua, baketsu eta naturalean. Beldurrik gabeko idazle bat bere kezka, kontraesan eta obsesioei zintzotasun osoz begira. Istoriei osotasun trinko eta iradokorra ematen die Otamendik, baina sekula naturaltasun hori galdu gabe, inoiz indarka aritu gabe, horretan ahalegindu izanaren arrastorik utzi gabe.

Idazlearen barru-barrutik idatzia eta irakurlearen barru-barrura hel dadin landua, liburu gutxitan aurkitu ditut nik literaturari maite dizkiodan dohainak *Euri kontuak* liburuan bezain ondo uztartuta.

Iban Zaldúa

**Antología del cuento
norteamericano**

Nire gomendioa liburu asko den liburu bat da: *Antología del cuento norteamericano* (Bartzelona, Galaxia Gutenberg-Círculo de Lectores, 2002), Richard Fordek taxututako bilduma bat. Liburukote zaleentzat aproposa (ia 1300 orrialde trinko), baina, aldi berean, narrazioaren generoaren arintasuna gustuko dutenen plazererako egina. Hirurogeita bost narrazio, hirurogeita bost egile, Estatu Batuetako literaturak eman duen ipuingintza onenaren aukeraketa zorrotz eta bikaina, literatura horren lehenengo urratsetatik hasita (Hawthorne, Poe, Bierce), “azkeneko” emaitza berri eta harrigarrietara (Carver, Wolff, O’Brien), batzuk bakarrik aipatzearen. Orrialdeetan zehar, nola ez, Estatu Batuetako literaturaren izenik ezagunenak aurkituko ditugu (Scott Fitzgerald, Faulkner, Steinbeck...), kronologikoki ordenatuta, eta tartean, lan klasikoak bilakatu diren zenbait ipuin (Hemingway-ren “Up in Michigan”, adibidez, edo Melvilleren “Bartebly izkribatzailea” luzea). Baina baita sorpresa bat baino gehiago ere, gure artean horren *ezagunak* ez diren idazleen eskutik: nik bereziki atsegin izan ditut William Carlos Williams poetaren “The use of force”, John Cheever-en “Oh city of broken dreams” eta Irving Shaw-ren “The girls in their summer dresses”. Baina ziur nago irakurle bakoitzak bere kutunak topatuko dituela liburu mardul eta aberats honen esplorazioan zehar: berez anitza den liburu bat, irakurketa anitzen aukera eskaintzen duena. John Cheever-ek berak idatzi zuen bezala: “Gure heriotzaren kontrako aginduaren esperoan pasatzen dugu denbora, eta nobela baterako denbora nahikorik ez duzunean, tira, hortxe dago ipuin laburra. Oso ziur nago: heriotzaren une zehatzean gure buruari ipuin bat kontatzen diogu, ez nobela bat”. Eta udako oporrak, azken batean, heriotzaren atera daraman tarte horren oso antzekoak dira: ba al dago atzera-kontu baterako ipuinarena baino genero egokiagorik?

**Estibalitz Ezkerra
Kazetaria**

INOIZ, NOIZBAIT, EDONOIZ,...

Zenbat bider ez ote dugun entzun ezezko balioa emateko bakarrik esatea *inoiz*, *inor*, *inon* etab.! Izan ere, sail horri euskaldun askok ukatu egin diote balio positiboa eta gaur egun balio negatiboa besterik ez diote antzematen. Eta ez da harrizkoa gero! Hiztegieta *inoiz*, *inon*... hitzei emandako ordainak begiratu gero, batek “nunca, nadie...” dakartza lehenengo sarreratzat; beste batean, “Berez, baiezko ez diren testuingurueta erabiltzen da” oharra dakar parentesi artean; beste batzuek, aldiz, baiezko balioa dakarte lehenengo sarreran. Oharrak, azpi-oharrak eta bigarren sarrerak irakurri beharra dago konturatu bagara bestelako ordaina ere baduela, baina balio positibotik edo baiezko baliotik abiatu ordez, ezezko abiatu dira. Izan ere, aipatu berbak ezezko testuingurueta erabiltzen dira nagusiki.

Baina *inoiz*, *inor* eta abarrak baiezko esapidetan txarto erabilita ere entzun dugu behin baino gehiagotan, hau da, baiezko *inor* bat esan *nor bait* edo *baten bat* edo *nor edo nor* behar zuen lekuan. Dena dela, nahiko baztertuta daukagu *inor* eta sail horren esangura positiboa, kontuan hartu gabe Euskal Herriaren zati handi batek horrela darabilela. Baina erru guztia ezin leporatu hiztegiileei, eta geurearen zatia ere hartu beharko du, dela ez dugulako irakatsi, dela ez dugulako erabiltzen, dela gaztelaniaren mimetismo hutsean jausi garelako. Izan ere, erdararen erreferentziari jarraituko ez bagenio, konponduta geneukake okerra honezkero.

Azal dezadan hobeto, euskaraz negatiboak egiteko positiboak ukatzen ditugu, eta ildo horretatik *inoiz* (+) ⇒ *inoiz ez* (-) datorkigu. Baina ez da hori hautatu dugun bidea, ezpada, *noiz* galdekaritik hastea, gaztelaniak egiten duen bezala ¿*Cuándo?* ⇒ *Alguna vez*, *nunca*, eta euskaraz hala eginez gero hauxe dugu: *noiz?* ⇒ *noiz bait* (+), *inoiz ez* (-). Hori zilegia izanda ere, ez dio aukera handirik ematen euskaldunari bere gramatikan *inoiz* positiboari lekutxo bat egiteko, zentzurik topatzen ez diolako, eta ondorioz balio negatiboa bakarrik ezartzen diote.

Berba horien balioa baiezkoa edo ezezkoa den eztabaida ez da oraintsukoa. Bonaparte printzearen ustez, *inor*, *inoiz*, *inon*, *inola* ezezko osagaiak ziren; Vinsonen ustez, oster, baiezkoak ziren. Hemen ez dut eztabaida horren gainean jardun nahi, ezpada, aipatutako elementuon erabilera egokiago baterako bidea erraztu eta zuzendu nahian diot hemen *inoiz* eta sailekoak baiezkoztat jo beharko genituzkeela.

Baina noan harira eta erabilera egokiaren adibide zenbait jar ditzadan:

- Inoiz esan izan da Orixeren izakera zakarra zela.*
- Inoiz, mutilek, gauez nesken leioetara joateko oiturea eukiten eben.*

Beraz, hor ikusten denez, *inoiz* berbaren baiezko esangura “gutxienez behin”-edo litzateke, oso zehaztugabea.

Ikus ditzagun orain *noiz bait*-en adibideak:

- Hogeita hamar urte ere bete ditu, eta noiz bait aldeko du etxetik.*
- Neuk ere noiz bait lortuko dut harekin hitz egitea.*

Noiz bait-en esangura, beraz, aldiren batean, uneren batean da. *Inoiz* bezala, zehaztugabea da, baina hark baino balio zehatzagoa dauka.

Ikus ditzagun, sail bereko *inor*/*nor bait*-en adibideak:

- Inork beti errua. (Baiezko zehaztugabea.)*
- Inoren hutsak ikusteko begi erneak ditugu.*
- Erremerteriara inor bidali beharrean, bera joatea erabaki zuen Bizargorrik.*
- Nor bait badugu atean.*
- Eziñean geratzen banaiz, nor bait azalduko da; segurutik, erraiña.*

Adibideotan ikus daitekeenez, *inor*-en balioa baiezkoa da eta zenbaitetan beste subjektu bati kontrajarrita moduan ageri da, hau da, *ni*, *gu* ≠ beste *nor bait*, *besteren*...

Ñabardurak beti ñabar, eta hala gertatzen zaigu beste berba sail birekin. Batetik, *edonor*, *edonoiz*, *edozer*... eta, bestetik, *nornahi*, *noiz nahi*, *zernahi*... Gramatika liburu gehienek *edonor* / *nornahi*, *edozer* / *zernahi*, *edonon* / *nonahi* bikoteak hartuta sinonimoak direla diote. Baina ez dirudi horrela denik beti. *Edo*-rekin eratutako hitzek, dirudienez, globaltasun edo unibertso osoa hartzen dute, multzo horretako osagaien artean ezelako bereizketarik egin gabe. *Nahi* eta *gura* osagaiekin eraikitzen direnak, berriz, hiztunaren edo subjektuaren aukeren edo erabakien arteko multzora murrizten du esparrua, hau da, aukera egileak dira. Demagun, esaldi pare hau dugula:

- Zure etxera edonor ekarri dezakezu.*
- Zure etxera nornahi ekarri dezakezu.*

Ez dirudi esangura aldetik guztiz berdinak direnik. Lehenengoan, nire ustez, multzo oso bat adierazten da, eta bigarrenean, berriz, murriztu egiten da multzo hori norberaren aukeretara. Dena den, ez dakit berandu ez ote den bereizketa horretan gogor egiteko eta benetan merezi duen. Bakoitzak esan dezala berekiko zer ulertzen duen inguruko jendeari horrelakoak aditzean.

Mikel Barrios
AEKKo irakaslea

ESKEAN IBILTZEA, GAITZA

Ahozko jardunean oso zabalduta daukagun gaitza da. Eta ez da bakarrik euskaldun berri gaitza, euskaldun zahar peto-peto ugariren ahotan erruz entzuten dira erdara gordinen eraturako joskera traketsak: *pues, a ver, bueno, bon, enfin, osea, vale, venga, es que, ya que, porque, así es que...* Askok eta mota askotakoak dira (lokailuak, menderagailuak, partikula enfatikoak, testu antolatzaileak,...) eta orri honetan daukagun tartea laburra da oso. Aukeratu beharra genuen, beraz. Eta aukeran bihurriene-takoa ekarri dizuegu: “es que” gure laguna (ESKE hemendik aurrera).

- **ESKE** gure lagunak, Euskaltzaindiak ohartzen duen bezala, “azken hogeitun urte hauetan lekua jan dio **IZAN ERE** kausazko lokailuari”. Eta hala da. Esandakoaren zergatia edo azalpena eman nahi denean erraz hasten da jendea **ESKE**-an:

{ *Lege berria laster aldatu beharko dute. Eske oso lege nahasia da.
Lege berria laster aldatu beharko dute. Izan ere oso lege nahasia da.

Aurrekoan bezain erraz itzurtzen zaie asko eta askori mintzaki-deak esana baieztatu, indartu, edo bermatu nahi dutenean:

{ —Edurne izendatu dute zerbitziburua.
*—Eske egokiena da.
—Egokiena da izan ere.
—Egokiena da-eta.

Horrelako kasuetan, beraz, nahikoa da ESKE gaiztoaren lekuan **IZAN ERE** lokailua erabiltzea.

Baina horrelakoetan bakarrik tartekatzen da ESKE-a? Bada, ez. Eta bestelakoetan aurreko ordezkapen bera dugu konponbide? Ez horixe. Ikus ditzagun kasu batzuk:

- Zergatik galderari erantzuteko barra-barra entzuten da ESKEa, baina nekez onartuko genuke hor **IZAN ERE**rik:

{ —Zergatik ez zara joango?
*—Eske ez dut gogorik.
*—Izan ere ez dut gogorik.

Halakoetan, hala ere, konponbidea erraza da, galdetzaileak berak zehazten baititu erantzun zuzenak, **-T(Z)EAGATIK** edo **-(E)LAKO**, eta ahozkoan Ø.

{ —Ez dut gogorik.
—Gogorik ez dudalako.

- Ilunxeagoa da beste kasu hau, eta honetan ere ESKEa da nagusi. Norbaitek egindako proposamen, aholku edo iruzkin bati eragozpen batez edo ezezkoaren arrazoiaz erantzuten zaionean aurrekoetako konponbide gehienek kale egiten dute. Saia zaitzete, bestela, **IZAN ERE**, **-T(Z)EAGATIK** edo **-(E)LAKO** erabiliz konpontzen.

{ —Oporretara joateak ez al dizu lagunduko?
*—Eske ez dut dirurik.

{ —Zuk maite duzu, ezta? Esaiozu, bada!
*—Eske, ezetz esaten badit?

{ —Egizu, guztiok lagunduko dizugu...
*—Eske ez dut lortuko.

{ —Gonbida ezazu, gurekin oso ondo portatu da eta.
*—Eske oso gogaikarria da.

Badirudi, euskaraz, kasuotan erantzunak daukaten aurkaritza kutsua edota kutsu kontzesiboa gailentzen zaiela kausalitate zantzuei eta, hortaz, lokailu adbertsatibo-kontzesiboen bidez emendatu beharko ditugula:

{ —Ez dut dirurik, baina.
—Ez dut dirurik, ordea.
—Baina, ezetz esaten badit?
—Ez dut lortuko, hala ere.
—Eta, ezetz esaten badit?
—Oso gogaikarria da, ordea.
—Oso gogaikarria da, hala ere.

- Ez dira hor bukatzen ESKEak “jandako” edo bereganatutako esparruak. Zorigaitzoko ESKEak nolabaiteko balio enfatiko hartzen duenean ere, lokailu eta menderagailu kausalek oso gutxitan ordezkaturiko dute eta euskarak dituen partikula enfati-koetara jo beharko dugu konponbide bila:

{ *Eske ez duzu ikusi?
Ez duzu ikusi, ala?
Baina ez duzu ikusi?

{ *Eske astakirtena duk hori!
Astakirtena duk hori, horratik!
Astakirtena duk hori, alajaina!

{ *Eske, eske, ezin dut sinetsi!
Baina, baina, ezin dut sinetsi!
Ene, ene, ezin dut sinetsi!

Hauak, seguruen, ez dira ESKE erabiltzen direneko kasu guztiak izango. Ezta, seguruen, konponbide guztiak ere. Hala ere, gure ustez, behintzat, hori baino garrantzitsuago da gaitza sumatzea eta, ahal dela, konpontze bidean jartzea. Asieske, hala pues, yake erabiltzen dugun euskara hobetzea guztion kontua den ESKEan ibili beharrean, aber guztion artean buruari eragin, eta honelako esaldi desastreak konpontzen ditugun, bale? Porke, bestela, enfin, oso garbi dago zer gertatzen den bestela, oseake... Bueno, benga, bale gaurkoz.

Joxemi Reguero
IKAKO irakaslea

Tearen ordua

Tearen ordua heldu da, eta, aurrekoan esandakoari lotuta, esango dut nominalizazioen kontu honetan “tearen” kasua dela niretzat deigarriena. “Zeren?” galderaren aurrean, berdin jokatzeko al dute substantiboek eta aditzek (nominalizatu zein bestelakoek)? Zehatzago esanda, uste dut ondorengo galdera hauen erantzuna ez dela berbera, aditza izan edo substantiboa izan: *Zeren aurretik? Zeren ondoren? Zeren beldur? Zeren beharra? Zeren ordez? Zeren bitartez? Zeren ondorioz? Zeren zain?*

Beraz, antza, aditza (edo aditz-egitura) substantiboaren menpe jartzerakoan sortzen da arazoa, nolabait esatearren. Aditz nominalizatuari zuzenean substantiboaren leku eta zeregin berberak emanda, badirudi, itxuraz behintzat, zilegi dela ZEREN galdera agertzen zaigun bakoitzean -TEAREN batez erantzutea; edo joera hori ikusten da, bederen, hitzetik paperera: (?) *hiltzearen akusaziopean, lana ez betetzearen erantzukizuna, esperientzia izatearen baldintza, erortzearen arriskua, esatearen egokitasuna, zikintzearen eragina, hara joatearen esanahia, liburua laburtzearen helburua, bukatzearen zailtasuna, egitearen ondoren, esatearen ordez, etortzearen zain...* eta abar eta abar.

Egokiak al dira egitura hauek? Argi pixka bat egin nahian, “Euskal Estilo Libururantz” (Xabier Alberdi / Ibon Sarasola) EHUKo liburuan, 98-101 orrialdeetan, oso atal interesgarria irakurri dut gai honetaz; horrez gainera, Orotariko Euskal Hiztegian begiratu dut bana-bana hitz-sorta bat argibide bila. Hitz horiek dakartzaten adibideei erreparatuta, niretzat atera ditudan ondorio orokor batzuk aipatuko ditut labur-labur:

1. Beste ezer baino lehen, esan nahi dut idazlantxo hau ez dela “-tearen” erabiltzearen aurkako apologia. Egitura batzuetan horrela erabili da orain arte, eta horrela erabiltzen da, eta, nik dakidala behintzat, ez dago beste modurik “zeren” galderari erantzuteko. Esaterako, “*zeren alde?*” eta “*zeren aurka?, zeren kontra?*” galderen erantzun izan ohi dira hauek: *hori egitearen alde, halako esatearen kontra, bestelako ekartzearen aurka...* Literaturan ere halaxe agertzen zaigu idazlerik onenen eskutik. Gainera, geroago ikusiko dugunez, batzuetan “*egiteko*” eta “*egitearen*” bereiztea ezinbestekoa izan liteke esanahiak argitzeko orduan (helburua/ondorioa). Beraz, “-tearen” hortxe dago, zuzena da izatez, jatorra... Belarrak ere, berez, ez dira, ez onak, ez txarrak. Kontua da bere esparrua eta bere funtzioak zehaztu behar liratekeela lehenbailehen.
2. Hori argitu eta gero, esan nahi dut, begiratutako adibideetan behintzat, ZEREN galderaren erantzun (gehienetan, behintzat) substantiboak izaten direla, eta ez, -TEAREN moduko nominalizazioak. Beste era batera esanda, dirudenez, aditz nominalizatuak ez du hartzen, besterik gabe, izenaren lekua (erabat lexikalizaturik ez badago, behintzat).
3. Aditz nominalizatu askotan agertzen da izenari lotuta, substantiboaren mendeko, baina, gehienetan, -TEKO

batez uztartuta, nahiz eta galdera “*zeren+subst.*” izan. Esate baterako: “*Jainkoaren beldur*”, baina “*Pekatu egiteko beldur*”. Ikusten denez, substantiboekin era batera jokatzeko da, eta aditzekin, berriz, beste era batera.

4. Erdal egiturak alde batera utzita, beste baliabide morfosintaktiko asko daude “*zeren+substantibo*” egituraz aparte; beste deklinabide-kasu batzuk erabilita, beste joskera bat baliatuta, aditz beraren beste aldaera batzuk... Horrenbestez, badirudi euskarak berak ez duela (ez zuela, berez) “-tearen” horren halako beharrik.

Adibideetan begiratuta, bost multzo handi bereizi ditut “-tearen” horren inguruan sortutako egituren artean:

1. Zenbait egitura ezagunetan: “*Zeren ordez? Mahaiaren ordez, aulkia ekarri*”. Baina, aditzekin? “*Idatzi beharrean (idatzi ordez), telefonoz deitu*”. “*Zeren/noren zain? Zure zain...*” baina, aditzekin, “*noiz etorriko den zain, egiteko zain...*”. “*Zeren (zertarako) beharra? Hori esan beharra, hausteko beharra... Zeren beldur? Joango ote den beldur, joateko beldur...*” Ez ditut oso egoki ikusten, beraz, era honetako egiturak: (?) *egitearen ordez, etortzearen zain, esatearen beharra, joatearen beldur...* (Arestian esan dudanez, beste hauek, berriz, bai: *esatearen alde, joatearen kontra/aurka*).
2. Joskeraren barruan ere sartzen dira askotan “-tearen” horrekin osatutako egiturak. Denborazkoetan argi azaltzen zaigu. Galderak: *zeren aurretik, zeren ondoren, zeren ostean, zeren bitartean...*? Horien erantzuna, aditzak tartean, honelakoak izan ohi dira: *egin aurretik, esan ostean, eman ondoren, amaitu bitartean...* Gaur egun, berriz, gero eta gehiagotan ikusi eta entzuten dira honelakoak: (?) *egitearen ostean, esatearen ondoren...* Baldintzak (*baldin ba-, -tekotan, -ez gero, ezik, ezean...*). Ez dut uste oso ona denik, ohiko joskeraren ordez, horrenbeste aldiz honelako egiturak erabiltzea: “-tearen baldintzaz /baldintzarekin / baldintzapean”. Adibidez: (?) “*Joango naiz zuekin, baina mendira joatearen baldintzarekin*”; egokiago: “*Joango naiz zuekin, baina mendira joatekotan*”. Zergatizkoetan, “*zeren ondorioz?*” galdera ugaltu eta nagusitu da, erantzuna subs-

tantiboa zein aditza izan. Beraz, “*hori eginda, egiteagatik, egitearren, egin duzulako, egin baituzu, egin duzu-eta...*” edo testuinguruaren arabera dagokiona erabili beharrean, “*egitearen ondorioz*” eta antzeko egiturak aurkitzen ditugu gero eta gehiagotan. Gauza bera gertatzen da “*eginda, eginenez, eginaz*” formarekin; bere ordez, “*egitearen bitartez*” ikusten baitugu behin eta berriro. Helburuzkoetan ere, normala denez, helburuak, xedeak eta jomugak ugaldtu zaizkigu, eta, horiekin batera, “*egitearen helburua*” eta antzekoak. Non dago “*zertarako?*” hura eta haren erantzunak? (*Egiteko, egitera, egin nahian, egiteko asmotan, egitearren, egiteagatik...*). Eta adbertsatiboetan ere, zaila dirudien arren, erabiltzen dira era honetako egiturak helburuak lortzeko trabak agertzen zaizkigunean: (?) *egitearen oztopoa, eragozpena, zailtasunak...*

3. Askotan “*zeren*” galdera agertu arren (edo “*zertarako*”, beste kasu askotan), erantzunean tradizioz *-TEKO+SUBST.* egitura erabili izan da gehienbat. Honelakoak dira ugarietak eta ohikoenak, nahiz eta gaur egun interferentziak egoten diren “*-tearen*” egiturarekin. Esaterako, “*hori esateko arrazoia*” esan beharrean, “*hori esatearen arrazoia*” entzun daiteke maiz. Hirugarren multzo honetan sartzen dira hitzik gehienak: *amaitzeko agindua, esateko ardua, gertatzeko arriskua, joateko asmoa, hori lortzeko baliabideak, jateko beharra, etortzeko beldurra, hara iristeko bidea, elkartzeko borondatea, ospatzeko eguna, egiteko era, askatzeko erabakia, abiatzeko eragozpena, zuzentzeko erantzukizuna, burutzeko erraztasuna, han egoteko eskaera, idazteko gaitasuna, bukatzeko gogoia, hori egiteko ikuspuntua, heltzeko itxaropena, joateko kezka, arintzeko modua, bukatzeko ordua, esateko proposamena...* Adibideotan argi ikusten denez, gehienetan “*zertarako?*” galdera egin dezakegu, eta aditzari lotuta agertzen den substantiboak, beraz, zerbait nahi du, helburua du. Denborari begira antolatu behar baditugu, beraz, lehenengo substantiboa dago (*arrazoia, asmoa, ordua...*), eta ondoren dator aditza (*eginkizun, betekizun*).
4. Beste batzuetan, berriz, alderantziz gertatzen da; hau da, denboran, lehenengo aditza dago, eta, ondoren, substantiboa. Beste era batera esanda, aditzak dakar substantiboa, eta, nolabait, jabetasuna markatzen du; orduan, konturatzen gara, lotura “*-teko*” batez eginda, ez duela ondo funtzionatzen. Adibide modura, hirugarren eta laugarren multzokoak bereiztearren, *abantaila* eta *arrisku* hitzak erabiliko ditugu:
- “*Zuk abantaila duzu (1), lehena izateko (2)*”. (*abantaila-izateko*)
  - “*Lehena izateak (1) abantaila asko ditu (2)*”. (*izateak-abantaila*)
  - “*Harriak gainera erortzeko (2) arriskua (1)*” (*arriskua-erortzeko*)
  - “*Mendira joateak (1) gero ekarriko digun arriskua (2)*” (*joateak-arriskua*)

Substantibo askorekin gerta liteke joko bikoitz hau, esanahia zein den; esaterako: “*Hori egiteak eragina du, ondo-*

rioak ditu, erantzukizuna du...”. Horrelakoetan badirudi, hasieran behintzat, zilegi izan litekeela “*-tearen*” forma erabiltzea. Dena dela, uste dut gehiago aztertu behar genukeela euskararen corpusean. Nik, behintzat, nahiago izaten ditut, ahal dela, beste konponbide batzuk; besteak beste, honako hauek:

- Nominalizazioaren ordez, substantiboa erabiltzea: *amaitzearen /amaieraren, lapurtzearen /lapurretaren...*
  - Deklinabide-kasua aldatzea, “*-tearen*” ordez “*-teak du /-teak dakar*” egitura erabilia; adibidez: “*Hori egitearen esanahia...; hau esatearen ondorioa...*” / “*Hori egiteak duen esanahia...; hau esateak dakarren ondorioa...*”.
  - Joskera eta planteamendua aldatuta (askotan, egitura horren azpian balidintzakoak eta zergatizkoak egoten dira). Esaterako: “*Gogotsu lan egitearen ondorioa, lana arinago bukatzea da*” / “*Gogotsu lan eginda (eginez gero...), arinago bukatuko da (dugu... bukatzen da...)*”; edo aurreko bidea erabilia: “*Gogotsu lan egiteak arinago bukatzea dakar*”. “*Eskalatzearen arriskua erortzea da*” / “*Eskalatzea arriskutsua izan liteke, erori egin daitekeelako...*” / “*Eskalatzerakoan, erortzeko arriskua egoten da*”.
5. Eta, azkenik, beste multzo bat dugu, oso ugaria gaur egun, jatorrian aposizio antzeko zerbait izan litekeena. Kasu honetan, nominalizazioa eta bere ondoko substantiboa maila berean daude; adibidez: “*Lapurtzea delitua da*”. Era horretako egituretan, osagai biak substantibo direnean, elkarketa-aren bidez lotzen dira sarri: “*lapurreta-delitua*”, esaterako. Beste batzuetan, *-ren, -ko* edo *-zko* atzizkiak erabilia elkar-tzen dira. UZEIk gai honetaz egindako ikerketatxo batean, “*pekatu*” hitzaz osatutako multzoak Orotarikoan begiratuta, ez zuen lehen osagai modura nominalizaziorik ikusi *pekatur*i lotuta. Substantiboak ziren denak. Elkarketa-moduak, berriz, lehen aipatutako deklinabide-kasuak: *-ren, -ko* edo *-zko*. Azken biak, ugarietak; baina ezin jarraibide zehatzik argitu, idazle batzuek atzizki horietako bi eta hiru erabiltzen baitzituen nahasian; orain bat, gero bestea (*eskandaloko bekatu, eskadalozko bekatu, eskandaloaren bekatu*). Gainera, substantiboz osatuak dira, eta nominalizaziorik ez da agertzen. Beraz, era honetako egiturei buruz, nominalizazioei gagozkiela, hausnarketa sakonagoa egin behar dela, ezin dezaket besterik esan.

Has gaitezen, bada, lehenbailehen hauek denak argitzen eta zehazten. Edo norbait lanean hasita badago, jarrai dezala aurrera, eta eman diezagula beste guztioi bere lanaren berri... Aurrera, bada! Axularren hitzetan: “*Zeren begira gaude? Zahartzearen?*”... “*Ezta zahartzeko begira egon behar*”.

Manu Arrasate
IZOkO interpretari burua

“Telezaborra” eta ikusle kakajaleak

Telebistako programazioa telezaborra dela kritikatzeko da beti. Zergatik ikusten du, orduan, hainbeste jendeak? Telebistari buruzko inkesta “zozologikoen” emaitzak egia balira, gizakia benetan *homo sapiens-sapiens* dela frogatuko litzateke, denok egunero ikusten omen dugulako *National Geographic*. Telebistaren audientzia-datuei erreparatzen badiegu, berriz, arrain kakajaleen antz handiagoa dugu *homo sapiens*-ena baino: *Operación triunfo* ikusiz amesten du jende xeheak izar izatera ere iritsi litekeela; eta gurasoen dibortziorako lehen urratsa tele-mandoa askatu nahi ez izateak ekartzen du: etxeko boterea baitago jokoan. Zer arraio gertatzen da?

Javier Sadaba Filosofoa

Lehenik eta behin, azpimarratu nahi dut txarra iruditzen zaidala telebistako programazioa: bene-benetan txar-txarra, gainera. Bistan da telebistan badela interes politikorik, inolako eztabaidarik agertu ez dadin. Bestela esanda: ez zaie eztabaida ideologikorik

agertzea interesatzen telebista kontrolatzen dutenei. Beraz, hasteko, botere publikoak dira telebistak arinkeriaren bidez zerbait interesgarri ezkutatu nahi izate horren erantzuleak.

Audientzia-datuak ikusita, berriz, ikusleen konplizitatea da agerian dagoena. Jakina da erosoagoa zaigula telebistako errazkeriak irenstea (pentsamendua aktibatu beharrik ez duten programa hutsalak) programa mamitsuak ikustea baino. Hau da: jendea, orokorrean, atseginez eta lasaitasun osoz ikusten du “zaborreria”.

Azkenik, telebistako propaganda-sistemak oso onak dira: jendearen instintuetara jotzen dute zuzen-zuzenean, bete-betean; badakite nola iritsi ikusleengana; eta, beraz, eraginkorrak dira oso. Horrek berekin dakar jendeak telebistaren aurrean hartu lezakeen jokabidea ezerezean gelditzea. Alegia: zaborreria salatu egiten du jendeak bai; baina, ikusle den aldetik, ez ditu bere jarrera eta ohiturak aldatzen.

Jose Javier Esparza Telebista-kritikoa

Gehiegizkoa da “Telebistako programazioa telezaborra da” esatea: orokorkerietan erortzeko arriskua baitago. Programazioan bada zaborrik, hala da; baina, beste gauza gehiago ere bai. Egia da zaborraren usaina gehiago barreiatzen dela gainerakoen baino; baina, ez ditugu gauzak bere lekutik atera behar. Gainera, telebistari dagokionez, zer da zaborra? Nire iritziz –eta zuk nahi duzun bezain xumea izango da–, telebistaz ari garenean, “zaborra” deitzen dugun hori zera da: oinarritzko instintuak eragiteko bidalitako mezu primario mordoak: sexua, indarkeria eta bestelakoak. Zaku berean leudeke sexuaren eta indarke-

riaren forma komikoak: halakoak ere gutxi asko agertzen direlako. Eta hain juxtu zaku horixe da, audientzia kontuetan, halako etekin ona ematen duena. Oinarritzko instintuei buruzko mezu primarioak denok ulertzen ditugu: ez baitugu sakon eta berehala hausnartu behar; ez baitugu jarrera berezirik behar, halakoak jasotzeko. Eta guztiarekin ere, nik neuk ukatu egiten dut betiko uste hori, eta diot: audientziari dagokionez, jada (aspalditik gainera), programa “zaborrek” galduta dute lidergoa. Egia da, oraindik ere, askok ikusten dituztela halako programak; baina, batek ere ez du lortu “arrakasta historikotzat” jo dezakegun audientziarik (*Gran hermano* batzuetan bakarrik da zaborra; bolada honetan, inbentoari gainbeherakoa datorkio).

Kontrara, arrakasta historikoen sailean, elementu bat agertzen da beti: sentimendu onak, zenbaitetan likatsu izateraino iristen diren horietakoak. Eta horra hor non ditugun *Farmacia de guardia*, *Médico de familia*, *Cuéntame*, *Operación triunfo*, eta abar. Beraz, kontuak ez daude hain ilun, ikuspegi horretatik begiratuta, bederen. Benetan larria dena zera da: programatzaileek, estu eta larri dabiltzanean, oraindik pentsatzea zaborra dela aukera ona, audientzia-galera gelditzeko. Baina, hori besterik da.

Izaro Iraeta Esta es mi gente saioaren aurkezlea (ETB2)

Ez zait erraza iruditzen galdera horri erantzutea; izan ere, ikusleak tele-mandoa noiz eta zergatik sakatzen duen jakitea coca-colaren formula baino misteriotsuagoa da. Baina kontua da jendeak telebista ikusi egiten duela, eta gehienok, gainera, saio ber-

berak ikusten ditugula (ez dut uste adibideren bat jartzea beharrezkoa denik). Garai batean jendea lotsa ematen zion *kulebroiak*, *reality*-ak edo *talk show*-ak ikusten zituela esatak. Baina, egun, lotsa hori gainditu egin da; eta are gehiago, kontrakoa bihurtu da lotsagarri, mundu guztiak jarraitzen dituen saioak ez ikustea, alegia. Lagunartean, “poteoan”, edo lanean, aurreko egunean telebistan jazotakoak izaten dira hizpide: telebistatik ikusi ez baduzu... adios! Eta hau zergatik? Batek daki. Telebista, komunikabide izateaz gain, aisialdirako tresna bihurtu dugu, eta badirudi aisialdian burua gehiegi nekatuko ez duguten edo kezkatuko ez gaituzten gauzak nahi

ditugula. Hau ez da telebistaren kasuan bakarrik gertatzen; zeintzuk dira aldizkaririk erosienak? Libururik salduenak? Kontsumo errazeko produktuak nahi ditugu eta horixe da ematen digutena. Alternatiba zein den? Telebistaren kasuan kontra-programazioa noski; baina, enpresa ez da arriskatzen galerak emango dizkion produktuak kaleratzera. Tamalez, saio batek arrakasta duenean honen klonak sortzen dira batean eta bestean; eta ikuslearentzako ez da alternatiba handirik gelditzen. Honen errua nork duen jakitea ez da erraza: eskaintza eta eskari kontua da. Dena den, galdera bat egin nahi nuke: Nork ikusten ditu *La dos*-eko dokumentalak?

Elixabete Garmendia **Bertatik bertara saioaren zuzendaria (ETB1)**

Jo dezagun Arzak jatetxeari *Mc Donalds* bat jartzen diotela alboan eta, haren “tiradizoa” aprobetxatzearen, dastaketa-menuaren salneurria jaisten duela hamar eurotara; hau da, sormenezko sukaldaritzaren sofistikaturik eskaintzen digula hanburgesa eta patata izoztu frijituen prezioan, coca-cola potearen ordez erreserba markadunaz. Eta, hala ere, McDonaldsi ilaraka hurbiltzen zaiola jendea eta bakan, berriz, Arzaki. Edo *Armanik* irekitzen duela denda bat, non goi mailako modeloak *Zarako* prezioetan saltzen dituen, eta, hala ere, Zarara joaten direla erostunak, samaldan orain arte bezalaxe. Fenomenoak antropologoaren azterketa sakona beharko luke, halako portaera logikaz kanpoak ulertzeko. Ba, telebistan hori da gutxi gorabehera indarrean dagoen legea. Portaera horiek, antropologoena ez ezik, psikologo sozialen arreta osoa ere behar lukete, telebista-zenbaiten gertatzen ari diren masa-fenomenoak ulertzen hasteko.

Orain; nago psikologorik onenak ez ote dauden barrikadaren beste aldean, masa-fenomenoak izatera iristen diren saio horien atzetan. Profesional oso onak dauden bezala, badira medioa ondo ezagutu eta erabiltzen dakitenak. Zer egiteko, ordea? Coca-colaz irentsi beharreko hanburgesak egiteko, edo laugarren garbiturako listuta dauden jantziak. Zenbat eta arloteago izan, zenbat eta xeblearego ageri, orduan eta aukera handiagoa dauka jendeak telebistako izar bihurtzeko. Errauskine-ren ipuina hartu, *exhibizionismo-voyeurismo*z ondo gatzatu, filiak eta fobiak piztu, ikusleei parte hartzearen ilusioa eskaini... hortxe errezetaren osagaie-tako batzuk. Baina ez; halere, ez zaizkit kontuak ateratzen. Koprofagiari buruzko eskuliburu onen bat ba al dauka norbaitek?

Santi Urrutia **Soziologiako irakaslea** **(Kazetaritza fakultatea)**

Elkarren zorianak edo zoritxarrak jakitea, garaian garaiko heroien “azainak” ospatzea, aldamenekoak goratzea edo larrutzea, hau guztia izan da mendez mende jendearen denbora-pasarik atseginetakoa. Hain zuzen, telebistak horrexetan laguntzen du. “Gaurreguneko berri-

tsu”, “nonzebarri”, eta kuxkuxero denak –guztioak baikara horrelako– biltzen gara telebistaren kutxa magikoaren aurrean. Telebistak komunitate nazional baten hika-mika, gora-behera, zeresan, marmar, esamesa eta gainerakoak kontatzeko bidea eskaintzen eta indartzen du. Une bakoitzean zer indaba klase egosten den jabetuta egon nahi duenak hura ikustea beste biderik ez du; bestela, *ondatik* kanpora dago. Komunitate nazionala esan dut, eta Hego Euskal Herriaren kasuan komunitate nazional hori Espainia da; hegoaldeko herritarrei ez zaizkie interesatzen, adibidez, Frantziako komunitate nazionalako *kotileoak*, Monakoko Estefania edo antzeko salbuespen batzuk izan ezik.

Telebista gailu bitxia da: lotsa kentzen dio jendeari, eta bere inguruko ia inori kontatuko ez lizkiokeen gauzak kontatu ahal dizkio telebistako aurkezleari, batez ere aurkezle-aitorle hori neska liraina bada. Audientziak pertsonaren lotsa falta –edo ausardia- miretsi dezake; baina, ikusleak salbu sentitzen du bere burua, gonbidatuak kontatzen dituen gauzen gordintasunaz disfrutatzen plazer infinitua sentitzen duen bitartean. Seguraski ez da konturatzen pertsona horiek telebista-platoan badira, bera hantxe ikusten dagoelako dela.

Josemari Otermin **ETBko programazioaren zuzendariordea**

Telebistaren egoeraz hitzegiterakotan, sarritan “zaborra”, “maila eska-sekoa”, “deskulturatua” eta antzeko kontzeptuak erabiltzen ditugu. Ez nuke nahi, ez da nire asmoa, kontzeptu horien kontrako pentsakera agertzea. Hori guztia baino ariketa sinpleagoa egiten saiatuko naiz.

Maiatzak 30 egun ditu gaurkoarekin. Eguneroko ohiturari jarraiki, bezperako audientziak aztertzen ari naiz. Zer erakusten didate jaso ditudan datuek?

Har dezadan ordu jakin bat, arratsaldeko 4etatik 5etara doana. Atzoko telebista-kontsumoa honelakoa izan zen:

TVE 1: La verdad de Laura, teleseriea, **128.000** ikusle.

TVE 2: El manantial de la eterna juventud, dokumentala, 51.000 ikusle.

ANTENA 3: Ecomoda, teleseriea, 91.000 ikusle.

TELE 5: Gran Hermano, *reality*-a, 93.000 ikusle.

ETB1: Giroa, kirola, 31.000 ikusle.

ETB2: Lo que faltaba, *talk show*-a, **95.000** ikusle.

Nire ustez, hemen eta ordu honetan eskaintza ezberdinak zeuden eta ikuslearen esku zegoen aukera egitea. Eskubide horrek eraman du La verdad de Laura eta Lo que faltaba primatzerara. Eta eskubide horrek bultzatu du ikuslegoak Giroa eta El manantial de la eterna juventud baztertzea. Beraz, guztiz gehiegizkoa da gaur telebistan zaborra bakarrik ematen dutela esatea eta erantzukizun guztia programatzaileen bizkarretan uztea. Aukera egiteko orduan, ikusleak du eta izango du azken erantzukizuna. Gaurko ikuslearen egarriak, esate baterako, erabat baztertu du musika klasikoa telebistan.

Estitxu Eizagirre eta Ixiar Eizagirre **Kazetariak**

ERRENDIMENDUAREN BALORAZIOA: Tresna erabilgarria al da administrazioan giza baliabideak kudeatzeko?

Administrazio publikoaren erronkak egun

Huts egiteko arriskua txikia delarik esan dezakegu Administrazio publikoen jarduera, orotara, sano aldatzen ari dela. Zerk eraginda? Gizarteak. Gizartea azkenengo boladan aldatu egin da eta, egun ere, biziki aldatzen ari da, arlo guztietan: ekonomia, demografia, teknologia, baloreak, heziketa...

Honek guztiak Administrazioaren kudeaketarekiko eragin handia izan du. Kontuan hartuta behar berriak etengabe sortu eta ohikoak moldatzen ari direla, gizarteak Administrazioari kalitatezko zerbitzu hurbilak eta malguak, norbanakoari egokituak eskatzen dizkio. Are gehiago, jabetuta dagoenez zerbitzu horien kostea denon artean ordaintzen dugula, Administrazioari eraginkortasuna eta efizientzia eskatzen zaizkio.

Erronka hauei aurre egiteko, Administrazioaren kudeatzaileek azkenengo urteotan zenbait kudeaketa-tresna ezartzen hasiak dira; besteak beste: plangintza estrategikoa; helburuen bidez zuzendaritza indikadoreen sistemak sortu eta ezarri; plangintza eta kontrol finantzarioa; gestio-kontrola (kontabilitate analitikoa); prozesuen araberrako kudeaketa eta, kasuak kasu, berrinjenieritza; etengabeko hobekuntza-ereduak; programen ebaluaketa; etab.

Bestalde, azken bi hamarkadetan, gure erkidegoan langile publiko mordoia hasi da lanean, teknikari asko, lehengoen aldean eskuduntza zabalak dituztenak. Lehen aipatu ditugun kudeaketa tresnez gain, giza-baliabideak kudeatzeko premia ere ekarri du. Izan ere, gizarteak ezartzen dizkion erronkei aurre egiteko Administrazioak premiazko du langile publikoak motibatzea; zertarako? Langile publiko izateak sor dezakeen konformismo eta gogo gabezia gutxitzeko. Hain zuzen ere, langile publikoen inplikazioa lortzeko, uste dugu errendimendua baloratzea erabat interesgarria izan daitekeela. Jakina, beste teknika eta tresna batzuekin bateratuta, hala nola, prestakuntza, ordaintzak, karrera-planak, komunikazioa, agintzeko ereduak eta langileen partaidetza erabakiak hartzerakoan.

Errendimenduari balorazioa tresna bat da eta langile bakoitzak inplikazioari eskaintzen dion balioa neurtzen du, jarduera edota lanaren emaitzak kontuan hartuta. Honen bidez

aztertu eta baloratu egiten da pertsona bakoitzak duen errendimendua, beti ere kontuan izanda jarduera bakoitzari ordainsari jakina dagokiola. Errendimenduari balorazioa ez da nahastu behar lanpostuaren balorazioarekin; izan ere, lanpostuen balorazioa erakunde batean dauden lanpostuek besteekiko duten balioa finkatzen saiatzen da lan-edukin, baldintza eta esijentzia berdintsuek sari berbera izan dezaten. Bata zein bestea antolamenduan barne ekitatea lortzeko sortuak dira.

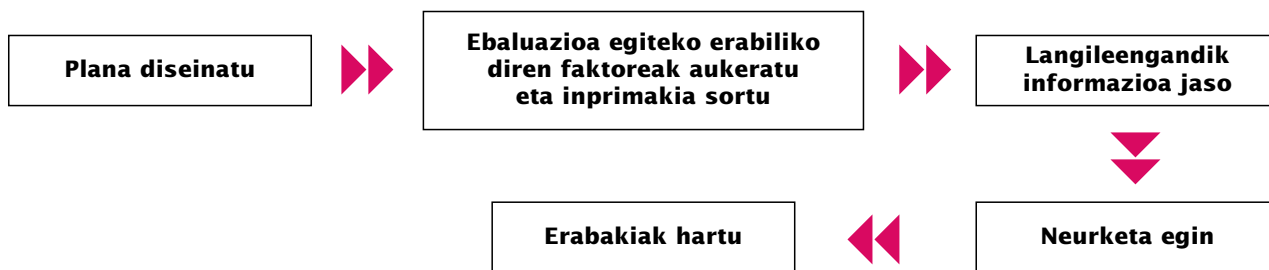
Beraz, errendimenduari balorazioak duen helbururik garrantzitsuen jarduera indibiduala Administrazioaren helburuetara bideratzea litzateke.

Errendimenduari balorazioa: helburuak, teknika desberdinak eta ezarpen-baldintzak

Errendimenduari balorazioa langileek inplikazioan duten errendimenduari identifikazio, neurketa eta kudeaketa datza. Edozein kudeatzailearentzat interesgarria da bertan lanean dauden langileen sailkapena egitea beraien lorpen, eraginkortasun eta gaitasunen arabera. Gero informazio hau postu-aldaketa, promozio, prestakuntzari... buruzko erabakiak hartzeko oinarri gisa erabil daiteke. Beraz, balorazio hauek, normalean, langilearen lan baldintzei (ordainsari, kargugabetze, promozio) buruzko erabakiak hartzeko eta langileen inplikazioa sustatzeko erabiltzen ohi dira. Beste batzuen artean, hauek izaten dira giza baliabideen kudeaketa eta garapenerako tresna aplikatzeko arazoak: langileek dituzten heziketa-beharrei antzeman; lan-jarduera aintzat hartu; barne komunikazioa areagotu; lan-tokian erabiltzen ez diren gaitasun eta trebetasun indibidualen zerrenda egin; langile bakoitzaren desio, nahiak eta lehentasunak ezagutu; bi ebaluazioen bitartean langileak bete beharko dituen helburuak finkatu eta argitu; soldata-sistema ekitatibo bat ezarri; lanpostuen deskribapena eguneratu...

Errendimenduari ebaluazioa prozedura jarraia da non antolamendu bateko langileek duten errendimenduari buruzko iritzia jaso egiten den. Nahiz eta prozesu jarraia izan, pausu ezberdinez osaturik dago. Pausu hauek hurrengo irudian adierazten dira:

Irudian adierazten den bezala, prozesu honen lehen urratsa plan bat garatzea izango da, hau da, pausuak zehaztea eta balorazioa egiteko teknika aukeratzea. Plana finkatuta dagoenean, langileen errendimendua eraginkorra izateko zein dimentsio edo faktore aztertuko diren zehaztuko da. Hau egin ondoren, puntuazio bat emango zaio faktore bakoitzari dimentsio horretan langile bakoitzak duen errendimendua horrela islatuz. Errendimenduaren ebaluaziorako dimentsioak inprimaki edo idazki-eredu batean jasoko dira. Idazki-eredu edo inprimaki hauek egiterakoan kontuan izan beharko da lanpostu desberdinak daudela eta bertan aritzen diren langile guztientzat egokiak diren faktoreen informazioa biltzeko balio behar dutela. Eredu desberdinak aldi berean erabiltzea ez da komenigarria, ebaluatzaileak eta ebaluatzaiek berak ere nahastu ahal dituztelako; beraz, komenigarria izango da idazki-eredu edo inprimaki bakarra edukitzea eta lanpostuen arabera ponderazio bat ematea faktore bakoitzari. Faktore horiek baliagarriak izan daitezten izango dira: aztergarriak, neurgarriak, independenteak eta ebaluatu nahi diren langileen lanpostuetan amankomunak.

Behin faktoreak edo dimentsioak aukeratuta, eta inprimakia guztiz landu denean, faktore horien arabera ebaluatzailea langile bakoitzari dagokion informazioa biltzen hasiko da. Normalean ebaluatzaileen nagusia izaten da ebaluatzailea. Errendimenduaren balorazioa egiteko beharrezkoa den informazio hau hiru arlo nagusitan bilduko da: langilearen ezaugarriak, jarrerak eta emaitzak. Informazio hau jaso ondoren errendimendua neurtuko da. Neurketa hau era bitara egin daiteke, era erlatiboan edo absolutuan. Lehenengoan, ebaluatzaileak langile baten errendimendua lan berdina egiten duen beste langile talde batekin konparatuko du. Bigarrenetan, ordea, langilearen azterketa egiteko oinarritzat soilik errendimendu-arauak hartuko ditu.

Ondorioa

Errendimenduaren balorazioa aplikatzea interesgarria da erakunde guztientzat, langileen jarduera bideratzeko era egokia izan daitekeelako, giza baliabideen kudeaketaren arloan langileei buruzko erabakiak hartzea errazten duelako eta beste era batera lortu ezin daitekeen langileekiko informazioa bildu daitekeelako. Prozedura hau aurrera eraman ahal izateko, plan egoki bat landu eta egingo diren pausu desberdinak argi eta garbi zehaztuko dira. Hau guztia gauzatu ahal izateko, beharrezkoa da Administrazioaren arduradunen babesa lortzea, langileen ordezkariekin prozedura adostea, lan taldean honi buruzko informazio zabala izatea, eta, behar denean, jendea prestatu errendimenduaren balorazioa egoki egiteko.

Administrazio publikoak, behinik behin, ez du giza baliabideen kudeaketa eta garapenerako tresna berrien ezarpena errazten, eta errendimenduaren balorazioa egiteko ere ez du erraztasunik ematen. Izan ere, alde batetik, lege, dekretu eta Zuzenbidearen baitan aritu behar du, eta, bestetik, aurrekontuek ezarritako muga zorrotzak errespetatu egin behar ditu, langileekiko tratu berdintasuna bermatu eta bere jardueran koherentea izan. Azkenik, funtzionario askoren artean ez dago kultura egokirik honako teknika berritzaile eta “enpresarialak” ezartzeko. Edonola, mendebaldeko hainbat tokitan honako ereduak ezarriak edo ezartzeko bidean dira Administrazioan. Adibidez, Danimarkan, Finlandian, Irlandan, Holandan, edo Britainia Handian hasi dira honelakoak egiten. Beste toki batzuetan (adibidez, Italian edo Portugalen), egitasmo pilotuak dituzte eta nola hedatu aztertzen ari dira. Gure ustez, Administrazioaren arduradunek erantzukizun handia dute, antzemateko moduko aldaketa bultzatu nahi badute. Giza baliabideen kudeaketa eta garapenerako eredu berrien ezarpena erraztuko duten erabakiak hartu beharko dituzte, langile publiko prestatu, eta langile horiek eraginkor eta gogotsuak izatea nahi badute.

Eneka Albizu eta Olatz Villanueva
EHUko irakasleak

Historia del Gobierno Vasco contada por sus consejeros (1980-1998)

Bizkarguenaga Atutxa, Iñaki
HAEE
Oñati, 2001
1585 or. (2 tomo)

Aukera ezin hobea eskaintzen digu lan honek Eusko Jaurlaritzaren ibilbidea hurbiletik ezagutzeko: bost legegintzaldietan izan diren sailburuek eurek kontatzen dizkigute bizi izandako esperientziak eta gorabeherak, egileak egindako galderei erantzunez. Eta, honela, bakoitzak kargua hartu aurretik izandako barru-kezkek, lanean izandako ibilbide-lagunak, une zailak eta gozoak, erabakigarriak eta eztiak..., modu paregabean ezagutzeko egokiera dugu oraingo honetan.

Claves para una comunicación eficaz

Kirkpatrick, Donald L.
Gestión 2000
Barcelona, 2001
133 or.

Galdere-erantzunen bidez eratutako liburu honek komunikazioarekin lotutako hainbat arazo uzten ditu agerian: zergatik ez ditugu gauzak behar bezala adierazten? Zer da mezuak transmititzerakoan ondo egiten ez duguna? Hau da, zer da benetan ondo komunikatzea? Bizi izandako esperientzietan edo berari kontatu dizkietenetan oinarritzen da egilea komunikazio arazoak azaltzeko. Jakina, idatziz eta ahoz ideiak hobeto komunikatzeko bideak ere eskaintzen dizkigu, oso modu praktikoan. Azkar irakurriko duzu.

Aprenda a redactar informes. En una semana

Heritage, Katharine
Gestión 2000
Madrid, 2002
101 or.

Liburu hau ez da, inondik inora, txostenei buruzko azterlan sakon horietako bat; beraz, idazki-mota horiei buruzko gorabehera guztiak aztertu nahi badituzu, motz geratuko zaizu. Baina nahi duzuna txosten egoki eta zuzenak idaztea bada, orduan, liburutxo honetan pista egokiak aurkituko dituzu: aurre-idazketan kontuan hartu beharrekoak, egituraketan ahaztu ezin dituzunak, idazterakoan jarraitu beharreko estiloa, zuzentzerakoan gogoan izan beharrekoak... taxuzko txostena idazten lagunduko dizuten "txikikeria" horiek guztiak.

Diccionario Espasa Términos Jurídicos

Español-Inglés / English-Spanish
Espasa Calpe, S.A.
Madrid, 2002

Ingelesez dauden lege testuak hobeto ulertzeko edo, alde-erantziz, lege testu bat ingelesez egoki jartzeko, lan tresna berria dugu gaur aurkezten dizuegun hau. Lege terminoen gain, horrekin lotutako beste arlo batzuetako terminoak ere aurkituko dituzu: ekonomia, politika edo soziologiarekin zerikusia dutenak, hain zuzen ere. 30.000 hitz baino gehiago ditu. Horretaz gain, hiztegiarekin batera, cd-rom bat duzu hiztegiaren sarrera guztiak kontsultatu ahal izateko.

Haur txikientzako liburu-gida (0-6 urte)

Haur Liburu Mintegia
Mondragon Unibertsitatea
Oñati, 2002
107 or.

Azkenean! Zenbat buelta eman dituzu aspaldion liburudendetan txikientzako ipuin egokiaren bila? Zenbat gura, ezta? Ba hementxe duzu liburu bat, zalantza pila bat argituko dizuna. Liburuok sailkatuta aurkituko dituzu: irudi-liburuak, objektu-liburuak, ipuin eta alegia klasikoak, eta poemak, kanta eta igarkizunak. Atal bakoitzaren barruan, era berean, liburu gomendagarriak eta liburu oso gomendagarriak azaltzen dira. Bukaceran, ideia on bat: aurkibideak tituluak, bildumak eta gaika, nahi duzun liburu berezi hori erraz aurkitu ahal izateko. Azalpenak gaztelaniaz eta euskaraz dituzu.

Deba Ibarretik Euskararen Herrira

Zuazo, K.; Badihardugu Euskera Alkartia
Gertu
Oñati, 2002
180 or.

Aspaldi hasi ziren Deba Ibarrean euren hizkeraren erabilera bultzatzen; helburu hori lortzeko egindako ahaleginen artean, liburu hau dugu. Egileek, nahiz eta euskara batuari garrantzia aitortu, uste dute euskara batuaz gainera, herri euskaldunetan bertako hizkera ere erabili egin behar dela: *"Araza ez da, batua ala euskalkiak, bietatik zein erabili. Batua non eta noiz, eta euskalkiak non eta noiz erabili da askatu beharreko korapiloa"*.

Liburu bi atal nagusitan zatituta dago: *Hizkuntza egitasmoa* eta *Hizkuntza ezaugarriak*. Lehenengoan, helburua lortzeko oinarriak eta bideak aurkituko dituzu; bigarrean, hizkuntza ezaugarriak, hau da, Deba Ibarreko hizkerak dituen berezitasunak.

Martin Villafrankakoaren eta bere lagunaren heriotza, Islandian 1615ean

Donostiarra zen Martin Villafrankakoa, ontzi-jabe eta kapitain, izen bereko aita eta aitona bezalaxe. 1588an jaio zen, aitak Lisboan testamentua egin zuen urte berean. Aita, Martin Villafrankakoa “Gaztea” Portugalen zebilen (arteon Espainiako Erregearen esku zegoen erreinua) Migel Okendokoa ospetsuaren ontzidiko ontzi nagusi zen “Santa Maria de la Rosa” ontziaren jabe eta kapitain baitzen eta Ingalaterraren aurkako erasorako (“Armada Garaitezina” deitu zioten, larregiko konfiantzak ematen duen arrokeriaz) prestatzen eta ontziak biltzen ari zirela. Eraso horretan hil bide zen Martin “Gaztea”, gure protagonistaren aita.

Lisboan aitak egindako testamentu horretan, bere aitaren etxean neskame zegoen Joana Aranazkoa haurdun utzi zuela eta, semea jaiotzera, bere ondasun guztien oinordeko izendatu zuen jaiotzeko zuena.

Hala jaio zen, bada, sasiko, gure Martin Villafrankakoa, aita hildako urte berean, eta bere izeba Mari Joan Villafrankakoaren etxean hazi zen. Etxeko lanbideari jarraitu zion, itsasgizon, gerlarako nahiz arrantzarako, salerosketarako ala, behartzen zenean, itsaslapurretarako. Halakoa omen zen Martín: gorputzez sendo, indar handiko eta izakeraz, ausart, beldurgabe eta gatazkarako beti prest.

Hogeitazazpi urte zituen, beraz, hainbat bidaiara itsasmutil gisa Ternuara egin ondoren eta, 1611n Mariana Bengoarekin ezkondu ondoren, 1615ean Islandiara abiatu zenean ontzi baten buru. Martxo aldera abiatu ohi ziren euskaldunak iparraldera. Hamasei balenontzi euskaldun (“frantsesez eta espainolez” dio islandierazko kronika batek) iritsi ziren Islandiara 1615eko udaberrian. Hamahiruk iparralderago jarraitu zuten, Norvegia iparralderantz eta Spitzberg uharterantz-edo, baina hiru kapitainek Islandian geratzea erabaki zuten: Pedro Agirrekoak, Esteban Telleriakoak eta, asma-tu duzue, Martin Villafrankakoak.

Uda partean iritsi ziren Islandia mendebaldera eta, hango uretan, Reykjarfjörður-en, ohi zuten arrantzari ekin zioten: ontzitik txalupak ureratu eta baleak arpoiez jo, hil eta ontzira ala lehorrera karreatu, han txikitu, koipea urtu eta upeletan jartzeko. Horretan aritu ziren negura arte, itsasoa izoztu aurretik itzuli behar izaten baitzuten, bertan harrapatuta ez gelditzeko.

Gose-urtea zen hura mendebaldeko Islandian eta, Pedro eta Esteban biztanleekin konpontzen saiatu ziren bezala, Martinek tratu txarra eman bide zien, aziendak eta beste harrapatuz saldu nahi ez zizkiotenean. Islandiako gizon sonatu baten poema autobiografikoak ematen digu, izan ere, urte gogor haren eta gure Martinen berri, Jón Gudmundsson “Jakintsua”-ren “Fjölmodur” izenekoak, hain zuzen.

Tragedia, 1615eko irailaren 20an hasi zen, asteazkenarekin: gau hartan izotzak hiru ontziak inguratu zituen, ekaitza

altxatu zen eta aingurak askatu zituen. Hiruak ondoratu ziren gau ilunean eta hiru gizon ito ziren. Gainerako 82ak ahal bezala iritsi ziren lehorrera.

Zortzi txalupatan abiatu ziren biharamunean, baina irailaren 28an banatu egin ziren: Pedro, Esteban eta beren gizonak, hegoalderantz, ur libreetarantz eta etxerako asmoz. Martin eta bere eskifaia, lau txalupatan, baleetan eta lapurretan aritu ziren eskualde hartan. Biztanleekin enkontrua izan ondoren hil zituzten Fjallskagi-n bi txalupatan zihoazen 14 marinela. Gainerakoak harrapatu eta akabatzeko 50 bat laguneko ostea bildu zuen eskualde hartako buruzagia zen Ari Magnússon etxagunak.

Martinen bost mutil AEdey-n aurkitu eta azkendu zituzten. Martin bera eta azken 13 marinela Sandeyri-n inguratu zituzten, urriaren 13aren gauean, etxola batean. Eman zuen Martinek, belaunikatu zen eta zizpa bota zuen eskutik. Ari-k preso eramateko agindu zien bere gizonari, baina islandiarrek, haserre sutan, bertan hil nahi zituzten guztiak. Grimur batek, korrika etorri eta haizkorakada eman zion soinean Martini. Hezurra jo zuen eta, zauria izugarria zen arren, ez zion lepo egin.

Korrika egin zuen ihes Martinek itsasorantz eta uretan sartu zen, igerian eskapa nahirik. “Itsas-txakurra edo amorraia bezala” zebilela dio Jón “Jakintsuak”. Txalupatan jarraitu zioten, harrika eginez, baina behin eta berriz txuliatu zituen, barrez eta kantuz. Halako batean, baina, harriak burua jo zion eta hasi zitzaizkion indarrak ahultzen. Orduan txalupa baten karelari heldu zion eta bertatik moztu zioten eskua. Azkenean, zaurituta eta leher eginda, lehorreraino karreatu zuten eta ahoz gora bota zuten, bilutsik. Entero omen zegoen oraindik Martin Ari-ren gizon batek haiztoz zintzurretik sableraino ireki zuenean. Orduan hil zen Martin Villafrankakoa, erraiak Islandiako arroka ginean barreiatuta.

Azkenik, sabela harriz bete eta itsasoan hondoratu zuten gorputza. Une horretantxe baretu omen zen ekaitza. Hurren, euskal marinela guztiak erail eta hondoratu egin zituzten. Hala bukatu zen 1615eko arrantzaldi zail hura eta Martin Villafrankakoa donostiar ausart eta gatazkari haren bizialdi laburra.

Eneko Oregi

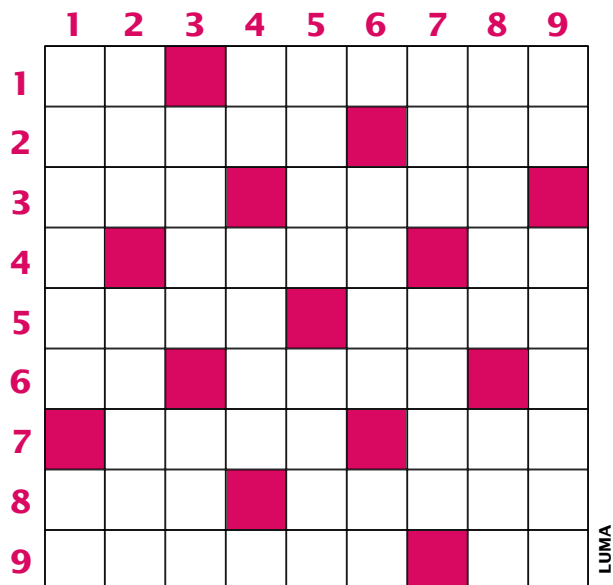
Itzultzaile Zerbitzu Ofizialeko burua

Kontakizun hau honako artikuluetatik atera dut:

Sigurur Sigurveinsson: *La trágica muerte de Martín de Villafranca en Islandia*, 289-294 or.

Selma Huxley: *Quien era Martín de Villafranca*, 294-297 or., in “Itsasoa-3”, ETOR, Donostia-San Sebastián, 1984

Hitz gurutzatuak

LUMA

EZKER ESKUIN

1. Molibdenoaren sinbolo kimikoa. Aditua, jakituna. 2. Hegazti mota. Gaixo. 3. Jatorri atzizkia. Landare mota. 4. Bokala. Izan. Euskal fonema. 5. Beharra, egitekoa. Eguneroko jakia. 6. Kanpo, landa. Gurpilik gabeko gurdia. Kontsonantea. 7. Bibliako pertsonaia. Portu. 8. Modua. Arabako udalerria. 9. Zerealak. Iparretarrak.

GOITIK BEHERA

1. Geldoa, ahula. Ukatzeko. 2. Bizkaiko ibaia. Ate. 3. Gipuzkoako hiria. Zenbaki bakoiti. 4. Berrogeita bederetzi, zenbaki erromatarren arabera. Karrika. Uranioa. 5. Gorotza. Hitza. 6. Bokala. Norbait. K birritan. 7. Izaera. Iparraldean, giltza. 8. Nafarroako basoa. Jardun. 9. Interjekzioa. Burduntzaliak.

hieroglifikoa

LUMA

Zein herri aukeratu zenuten biltzarra egiteko?

Euskararen inguruko zenbait telefono

- AEK: 94/424 17 10
- Argia: 943/37 15 45
- EIZIE: 943/27 71 11
- Euskal Herrian Euskaraz: 943/ 44 56 65
- Euskal Irrati Telebista (EITB): 94/ 603 10 00
- Euskal Kulturaren Erakundea: 00-335-59 93 25 25
- Euskaldunon Egunkaria: 943/30 02 22
- Euskaltzaindia: 94/415 81 55
- HABE: 943/02 26 00
- Helduen Euskalduntzerako Euskaltegia (HEI): 948/17 76 70-54
- Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (IVAP): 945/01 76 00
- Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza: 945/01 81 10
- Ikas eta Ari (IKA): 945/28 89 22-44
- IRALE: 945/27 44 00
- Itzultzaile Zerbitzu Ofiziala (IZO): 945/01 76 56. FAX: 945/01 76 03
- Kultura Saila: 945/01 94 64
- NAPIko Euskaltegia: 948/42 33 19-51
- NAPIko Euskara eta Hizkuntz Komunitarioak Zerbitzua: 948/42 33 49-51
- Udal Euskaltegiak: 94/440 62 17 943/80 52 54
- UZEI: 943/47 33 77

Soluzioak

USURBIL

Hieroglifikoa

9. Ait Zaltak.
5. Kaka. Elea. 6. A. Inor. KK. 7. Sen. Gako. 8. Irati. Ari.
1. Moteia. Ez. 2. Oka. Aitari. 3. Iru. Bat. 4. Il. Kale. U.

Goitik behera:

9. Zituak. IK.
5. Lana. Ogia. 6. At. Lera. L. 7. Abel. Kat. 8. Era. Ekora.
1. Mo. Ikasia. 2. Okia. Eri. 3. Tar. Kina. 4. E. Ukan. Tz.

Ezker eskuin:

Hitz gurutzatuak